

יד
מהר"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
שמות
טבת ה'תשע"ד ב'שכ"ה
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

בעניין המסופק אם קרא קרית שמע, ומה הדין לגבי הברכות לפנייה ולאחריה.
קיום מצות זכירת יציאת מצרים, והאם פרשת ציצית היא מן התורה.
האם אפשר לקרוא קרית שמע בכל לשון גם בזמן הזה.
האם ניתן לתרגם את נוסח הכתובה לעברית לשון הקודש.
דברי הגר"א בעניין הערב רב אשר ישלטו על עם ישראל בימות המשיח, והקילקול המיוחד שחל בעדת ק"ק תימן בעלייתם לארץ ישראל. והאם ישנו מושג של "לבוש יהודי".

חיזוק לימי השובבי"ם בעניין שמירת העיניים ובדבר מכשולות רוחניים המצויים בחתונות כיום.

"ותיראן המילדות את האלדים וגו' ותחיין את הילדים" (שמות א'), מדוע מקום טעם האתנחא אינו במקומו בפסוק זה ובפסוקים הבאים, הבנת דברי חז"ל עפ"י פיסוק הטעמים, ודוגמאות נוספות לכך.
השלמה בעניין שני שואים בסוף מלה, התייחסות למש"כ היפ"ה שליט"א בספר לעומת המתברת, ודברים בשבחו.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול הלשון – 03-6171031
מספר השיעור במערכת קול הלשון – 362
מספר השיעור בדיסקים – 236

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,
וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741. נא לתאם זאת לפני השיעור.
והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים,
ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.

בעניין המסופק אם קרא קרית שמע, ומה הדין לגבי הברכות לפניה ולאחריה.

מזן השו"ע [בסימן ס"ב סעיף א'] כותב, אף על פי שמצוה לדקדק באותיותיה, קראה ולא דקדק בהן, יצא. מי שקרא קרית שמע, בלא דקדוק, יצא בדיעבד ידי חובה. ובסעיף ב' כתב מזן, יכול לקרותה בכל לשון. ויזהר מדברי שיבוש שבאותו לשון, וידקדק בו כמו בלשון הקודש. בסימן ס"ז, ב'דין ספק אם קרא ק"ש, כתב השו"ע כך, ספק אם קרא קרית שמע, חוזר וקורא, ומברך לפניה ולאחריה. אבל אם יודע שקראה, אלא שמסופק אם בירך לפניה ולאחריה, אינו חוזר ומברך.

דיברנו בשיעור הקודם, מה היא החובה בקרית שמע מן התורה? ומה מדרבנן? הסברנו שיש חילוקי דעות בעניין זה, האם רק פסוק ראשון הוא מה"ת, או כל הפרשה הראשונה, או שתי הפרשיות, או שלשת הפרשיות. אמרנו שאנחנו פוסקים, כי ק"ש עצמה, היא מה"ת. אמנם בתורה לא כתוב במפורש מה לקרוא, כתוב רק 'ודברת בס'. אפשר לפרש, כמו שישנם המפרשים, כי העיקר לקרוא איזה פסוק מן התורה, אבל לאו דוקא ק"ש. רק חכמים הם שקבעו, לקרוא את ק"ש. אבל ההלכה אינה כך, אלא חובה לקרוא את שמע. אולם השאלה היא, מה בדיוק, ועד היכן?

ישנה חובה נוספת, מצוה הכתובה בפרשת ראה, לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם יְצִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כִּלְיָמִי חַיִּיךָ וְדַבְרִים טוֹי, ג'. דהיינו להזכיר בפנינו את עניין יציאת מצרים בכל יום ויום. חכמים דרשו, 'ימי חייך', הימים. 'כל ימי חייך', כפי שדרשה בן זומא, גם הלילות.

השאלה היא, האם זוהי דרשה מדאורייתא, או רק מדרבנן? יש בזה מחלוקת, בין הפרי מגדים לבין השאגת אריה. בכל אופן, ישנה אסמכתא מן הפסוק, גם אם לא לימוד גמור, שזכירת יציאת מצרים בכל יום, הינה חובה מן התורה, ולפחות פעם אחת ביום.

לגבי הדין, אם האדם מסופק, ואינו זוכר אם קרא את ק"ש, או שלא? אמר לנו מזן, ספק אם קרא ק"ש, חוזר וקורא. אבל לא מספיק שיקרא את ק"ש בעצמה, אלא צריך לחזור גם על ברכות ק"ש, שהם בודאי מדרבנן. כמו כן, ממש"כ מזן 'חוזר וקורא', משמע שצריך לחזור ולקרוא את כל ק"ש. דהיינו, לא מבעיא פרשה שנייה, זיהיה אם שמוע, אלא אפילו את 'פרשת ציצית', שרבים האומרים כי היא מדרבנן. ויתירה מכך, הוא צריך לחזור גם על ברכות ק"ש. השאלה היא, מדוע?

אותה השאלה, היא לגבי ברכות התורה. אם האדם מסופק, האם בירך ברכות התורה, או שלא? ישנה מחלוקת בין הרמב"ם לבין הרמב"ן, האם ברכות התורה הן מדאורייתא, או מדרבנן? אמנם הרמב"ם לא כתב זאת במפורש, אבל אפשר לדייק מדבריו, כי הן מדרבנן. אבל ישנם כאלה הסוברים, כי לדעת הרמב"ם, הן מן התורה. בכל אופן, זאת מחלוקת עצומה בפוסקים, בראשונים ובאחרונים. מי שסובר שהן מן התורה, לדעתו צריך לחזור על כל הברכות. ועיי פסקי מהרי"ן כרך ראשון הל' ברכוה"ת דף ק'. אבל לכאורה, הרי גם אם ישנה חובה מן התורה לברך ברכוה"ת, אבל אין חובה לברך את כל השלש ברכות? הרי הגמ' אומרת במסכת ברכות ודף יא ע"ב, כי כיון שישנן כמה דעות, מאי מברך, הלכך לימדינהו לכולהו. דהיינו, אומרים שלש ברכות, 'על דברי תורה', 'הערב נא', 'אשר בחר בנו'. א"כ, למה המסופק אם בירך, צריך לחזור על שלשתם? למאן דאמר שהן מדרבנן, פשיטא שמספיק ברכה אחת, כי אז הוא אומר את הברכה העיקרית. וכך היא ההלכה למעשה. דהיינו, אדם שמסופק האם בירך ברכת התורה או שלא, אינו צריך לחזור, כיון שהן מדרבנן. אבל, אפשר לחזור ולומר אותן בהרהור.

משא"כ לגבי ק"ש, שהיא בודאי מן התורה, א"כ כיון שהוא כבר צריך לחזור על חלק, לבן

שערי יצחק – השיעור השבועי

בא המג"א [שם] ואומר, אם כן, כאשר האדם אומר את שירת הים, וישע י"י ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וגו' [שמות י"ד, ל"ג], יצא יד"ח זכירת יציאת מצרים. כך דעת המגן אברהם. אולם החתם סופר, אינו מסכים איתו. והטעם הוא, כי מה כתוב בשירת הים? כתוב שבני ישראל עברו בים סוף, ושהמצרים טבעו בים, וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים, וכו', אבל לא מוזכר שם יציאת מצרים. המלה 'יציאה', אינה מוזכרת. כתוב רק, מה שהיה אחרי שיצאו ממצרים, א"כ הדבר לא נקרא שאני מקיים מצות זכירת יציאת מצרים. התורה אמרה, למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך [דברים ט"ז, ג'], ואם אינך מזכיר את 'יציאת מצרים' ממש, מה שאתה מזכיר דברים הקשורים לזה, ואפילו דברים שהיו אחרי זה, אינך יוצא ידי חובת דין זכירה, ואפילו מדרבנן.

הדברים מובאים במשנה ברורה, הוא מרחיב על חלקם, ודן בדברים נוספים, כגון אם יוצאים יד"ח בהרהור, וכו'. הוא כותב שם כך, וכתב המ"א, ונ"ל דכ"ש אם אמר שירת הים, דיצא. והחתם סופר פליג ע"ז, דבקרא כתיב למען תזכור את יום צאתך וגו', ולא די במה שזכור שעבר הים. והסכים עמו הגאון רע"א בחידושו ע"ש. כך לגבי הדינים של סימן ס"ז.

האם אפשר לקרוא קרית שמע בכל לשון גם בזמן הזה.

בסימן ס"ב הלכה ב' אומר מרן השו"ע, כי יכול לקרותה בכל לשון. דהיינו, אין חובה לקרוא ק"ש בלשון הקודש דוקא, אלא אפשר לקרותה גם בלשון אחרת. וכתבו האחרונים, כי המדובר שהוא מבין את אותה לשון אחרת. אבל אם אינו מבין, הדבר לא יעזור. דהיינו, אם הוא אומר בלשון הקודש, אזי אפילו שאינו מבין, יצא ידי חובה, והדבר נחשב שהוא קרא ק"ש. ומוסיף מרן, ומקורו ברמב"ם, ויזהר מדברי שיבוש שבאותו לשון, וידקדק בו כמו בלשון

תיקנו שיחזור על הכל. אפילו אם נגיד בהחלט, כי חלק אינו מן התורה, אבל כיון שהוא כבר קורא חלק, שיקרא את הכל. ולא רק זאת, אלא גם את הברכות. כך היתה התקנה. ואין בזה ברכות לבטלה. אמנם, אם בודאי שקרא ק"ש, ורק על הברכות הוא מסופק האם בירכס, א"כ הספק הוא רק על הברכות, וספק דרבנן לקולא. אבל בנ"ד, מאחר שעל חלק מן הדברים הוא בודאי חייב לחזור, א"כ הוא חייב לחזור על כל ק"ש, ביחד עם הברכות.

קיום מצות זכירת יציאת מצרים, והאם פרשת ציצית היא מן התורה.

לגבי מצות זכירת יציאת מצרים, אנחנו מקיימים זאת בקריאת פרשת ציצית, שם נאמר אני י"י אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים וגו' [במדבר ט"ו, מ"א]. וגם בברכת 'אמת ויציב', ובערבית בברכת 'אמת ואמונה', שאנו מזכירים בהם עניינים של יציאת מצרים. לפי זה יוצא, כי פרשת ציצית, היא מן התורה. לכאורה זאת ראייה, לאלה הסוברים שהיא מן התורה.

אבל, זאת אינה ראייה. אכן, ישנה מצוה לזכור את יציאת מצרים מן התורה, אבל אתה יכול להגיד כל פסוק המדבר בעניין יציאת מצרים, ובכך אתה מקיים מצות זכירה, ולא דוקא בפרשת ציצית. אמנם חכמים קבעו לקרוא את הפרשה הזאת, וממילא בזה גם יוצאים יד"ח זכירת יציאת מצרים. ולאחר שרבנן תיקנו, כמובן שאף אחד אינו יכול להוציא עצמו מחיוב זה. אבל בכדי לקיים את החיוב מעיקר הדין, או לפני שרבנן תיקנו זאת, או אם הוא מסופק האם אמרה, א"כ אם יאמר אפילו הלכה המדברת בעניין יציאת מצרים, לאו דוקא פסוק, יצא ידי חובה. כתוב בתורה שחובה לזכור את יציאת מצרים, אבל לא כתוב, איך תזכור? ממילא, אם יאמר איזה עניין, פסוק או דין, שיש בו את זכירת יציאת מצרים, יצא יד"ח מן התורה.

הקודש. הראב"ד חולק על כך, ואינו מסכים לפרט זה. משום שבלשון אומות העולם, הדבר אינו משנה, כי גם אם תשבש, מה זה משנה איך קראת? בכל מקרה, זו השפה שלגויים. אבל הרמב"ם, אינו פוסק כך, הכס"מ מיישב אותנו, אולם לא ניכנס לזה, רק אם יהיה לנו צורך לכך בהמשך. בכל אופן, כך מרן פוסק, כי כמו שצריך לדקדק את הלשון הקודש, דגש ורפה, שוא נח ושוא נע, ולא לחבר מלים, בכדי שלא תהיה משמעות אחרת, אותו הדבר צריך להיות גם בלשונות האחרים. בכל לשון שאתה קורא, תדקדק באותו הלשון, לפי המומחים של אותו לשון, לפי הבקיאים באותה שפה, ולא לפי האנשים הפשוטים, האומרים מלים, ואינם יודעים את עיקר השפה.

בא המשנ"ב, ואומר חידוש גדול, ועיין בספרי האחרונים, דבימינו אף מצד הדין יש לזהר שלא לקרותה בלשון אחר, כ"א בלשון הקודש. כל ההלכה הזאת, היתה רק בדורות הראשונים. בזמננו אכן מי שקרא את ק"ש בלשון אחרת, יצא יד"ח. אבל בזמננו, אין אפשרות לצאת יד"ח בכך. מי שיקרא ק"ש בלשון אחרת, בגלל שאינו יודע ואינו מבין הוא תירגם זאת לשפה הערבית, או לאנגלית, או לצרפתית, או לכל לשון אחרת, או בדיעבד אם עשה כן, לא יצא יד"ח. רק בלשון הקודש, יוצא יד"ח. והסיבה היא, כי איננו יודעים לפרש כל דבר, באופן הברור. ישנן מלים, שאין לנו הסבר מוסכם עליהם. גם אם אנחנו בטוחים שזהו ההסבר, אבל אולי תירגמת רק לפי הבנה מסוימת, והדבר אינו מחייב שזו היא ההבנה האמיתית. משא"כ אם אתה אומר בלשון הקודש, זהו מה שהקב"ה אמר, ואמרת כפי מה שכתוב בתורה. לא משנה מה הפירוש, בין אם הפירוש כך או אחרת, מה שתגיד, העיקר שאמרת את המלה הנכונה.

אבל כאשר אתה מתרגם זאת בלשון אחרת, כבר קבעת פשט, שכך היא הכוונה. אבל מי אמר? אולי זה אינו נכון? כי יש כמה וכמה

תיבות, שאין אנו יודעים איך להעתיקם היטב. כגון, תיבת 'ושננתם', יש בו כמה ביאורים. אחד, לשון לימוד. ואחד, לשון חידוד, כמו שאמרו חז"ל, שיהו דברי תורה מחודדין בפיה, שאם ישאלך אדם דבר, אל תגמגם ותאמר לו. תענה לו מיד, אתה צריך להיות מוכן לכך. גם זה לשון 'משונן'. אם כן, מה הוא הפירוש העיקרי? וכן כמה וכמה תיבות שבק"ש, שאין אנו יודעים היטב ביאורו על לשון אחר. כגון, תיבת 'את'. כיצד תתרגם זאת בשפה אחרת? אולי בארמית יש מלה כזאת, התרגום של 'את' זה 'ית'. אבל כנראה שבשפות האחרות, אין תרגום למלה 'את'. ותיבת 'לטוטפות', איך יתרגמו זאת? וכדומה. אבל כשאנו קוראים שמע בלש"ק, וכן בתפילה וברכת המזון וקידוש ושאר ברכות, אפילו אם אינו מבין הלשון, יצא. דזה אינו מצוי, שבן ישראל לא ידע ביאור הפסוק ראשון שבק"ש, שהכונה בו לעיכובא. אפילו שלא תדע לפרש מלה במלה, מה הפירוש בדיוק, ובפרט ישנם כאלה בני חז"ל, אשר לא שמעו ולא התרגלו ללשון הקודש, ואינו יודע להסביר את המלים בדיוק, אפילו שהמלים פשוטות, הוא אינו מכיר אותם, אבל באופן כללי הוא מבין, כי הכוונה פה לקבל 'עול מלכות שמים'. פחות או יותר, הוא מבין מה המושג של 'שמע ישראל'.

זה כמו שהחתן אומר 'הרי את מקודשת לי', ואם הוא חוצניק, יתכן שאינו מבין את לשון הקודש. תשאל אותו, מה הפירוש 'הרי את?' הוא אינו יודע לפרש זאת. הוא יודע באופן כללי, שהוא אומר מלים, שמשמעותם שהיא תהיה אשתו. זאת, בטוח שהוא מבין. אבל לפרש את המלים, אין חובה שהוא יבין. כמובן שלכתחילה עדיף להבין כל מלה ומלה, ואם הוא בן תורה ות"ח, ישנם עוד כמה וכמה פירושים, מה זה 'כדת משה וישראל'. הבאנו בשע"ה וחלק שביעי דף קס"ט, כמה וכמה פירושים על כך. בודאי שטוב לעשות כל דבר, בצורה המושלמת ביותר, לפי מדרגתו. אבל אנחנו מדברים ב'שורה התחתונה', מה המעכב?

שערי יצחק – השיעור השבועי

תשובת מרן שליט"א: לגבי המלה 'את', הרי בזמנם לא היו הלשונות הללו, אלא היתה לשון יונית, שהיא קרובה מאד ללשון הקודש. הרי התירו אפילו לכתוב ס"ת בלשון יונית, דכתיב 'יפת אלדים ליפת', יפיותו של יפת יהא באהלי שם [מגילה דף ט ע"ב]. אם כן, כפי שבלשון ארמית ישנו תרגום למלה 'את', ממילא יכול להיות כי גם בלשון יונית ישנו תרגום. לגבי לטוטפות, בנפלאות מתורתך (שעודנו בכתובים) פרשת בא, הרחבתי על כך בס"ד.

המעניין הוא, שהמשנ"ב לא ציין את מקור דבריו. הוא רק כותב, עיין בספרי האחרונים. הוא לא כתב, מניין לו זאת? אפילו הכף החיים, אינו מביא זאת, כי כנראה שהדבר אינו נמצא באחרונים הרגילים. אבל נראה, כי הדבר בא מבעל ערוך השלחן, ותכף תבינו זאת יותר טוב. כנראה שבעל המשנ"ב התכוון במלה 'הגדולים', לאלה שהיו במקומו ובזמנו. הרי ערוך השולחן, היה קצת לפני המשנה ברורה. הרי בעל ערוך השולחן נתן הסכמה על ספר ח"ח. א"כ בודאי, או מסתמא, שהכיר את ספרו, למרות שהוא לא מזכיר אותו משוםמה.

כותב ערוך השולחן [סי' ס"ב סע' ד'] כך, ודע דזה דקריית שמע ותפילה נאמרת בכל לשון, בודאי זהו כשמעתיק ממש כל השלוש פרשיות וכל השמונה עשרה להלשון האחר. הוא מדבר על דברים נוספים, כגון אם האדם מתפלל בלשון אחרת, וכדומה. דאם לא כן, אין זו קריית שמע ותפילה. ולפי זה, אין דין זה אלא בזמן המשנה והגמרא, שהיו יודעים בטיב לשונינו, פה כתוב יודעים בטוב לשוננו, דהיינו יודעים את לשון הקודש בצורה טובה וברורה, והיו יכולים להעתיקו. אבל עכשיו ידוע שכמה ספיקות יש לנו בפירוש המלות ונחלקו בו המפרשים, כמו "לטוטפות" איך נעתיקו? ישנה מחלוקת בפירוש המלה 'לטוטפות'. יעויין ברמב"ן ובשאר מפרשים, מה פשט המלה? בזמן חז"ל, הם יכלו להכריע בכך. למרות שישנה דרשה

מה לא תפס? א"כ, העיקר שהוא יודע את משמעות הדברים, שמלים אלו אומרות, שהיא תהיה מכאן והלאה אשתו. שזהו המושג, של מה שהוא אומר. אבל אינו חייב להיות 'למדן', להבין שקידושין זה מלשון 'הקדש', אסורה על כל העולם כהקדש, או שישנה פה 'קדושה', ועוד הרבה דברים ורעיונות אמיתיים ונכונים, בכל אופן לפי דעות מסויימות. דבר זה, אינו לעיכובא.

שאלה מהקהל: מה החילוק בין זמנינו לזמנם, גם אז לא ידעו לפרש את המלים של ק"ש בדיוק?

תשובת מרן שליט"א: נכון, אתה צודק. אבל אולי אני אתן דוגמא, ישנו דבר הדומה ממש לעניינינו. כידוע, ישנם 'שמות קודש' בספר תורה, וישנם 'שמות חול', ויש מלים שאנו מסופקים בהם, האם הם קודש או חול? היום בזמנינו, הסופרים מקדשים אותם מן הספק. אבל אם תראה בקדמונים, לא תמצא דבר כזה. הם לא הזכירו דבר כזה. והסיבה היא, כי לא היו להם ספקות. בכל דבר, היה להם ברור בצורה מוחלטת שכך הפירוש. אבל בדורות האחרונים, מרוב פירושים, מרוב דעות ומרוב חילוקים, הדבר השתנה. אבל לדוגמא, בדורות שלתנאים, היתה הלכה מוחלטת, שכך הוא הפירוש. ואם ישנו פירוש שני, הוא אולי 'אסמכתא', דרש וכדומה, אבל אינו הפירוש העיקרי. למשל, ישנם סופרים בדור שעבר, שבכל דבר שהוא היה מסופק בו, הוא היה מסתכל בתרגום. אם לפי התרגום, זהו קודש, אזי זה קודש. ואם חול, חול. הרי ישנם הרבה שמות שאנו מסופקים בהם, מי שיראה זאת לפי מדרשים, או לפי פירושים מסויימים. כגון הפסוק יִזְבְּחוּ לַשְּׁדִים לֹא אֱלֹהִים (דברים ל"ב, י"ז), מה הכוונה 'לא אלוהים'? הקב"ה? זאת רק דוגמא.

שאלה מהקהל: אבל המלה 'לטוטפות' והמלה 'את', גם אז א"א היה אפשר להסביר זאת בלשון לע"ז?

ידועה, טט בכתפי שתים, פת באפריקי שתים, שהם ביחד ארבעה בתים, אבל זוהי רק דרשה. אולם מהו פירוש פשט המלה? הם ידעו זאת. הרי במס' שבת [דף נו ע"א] כתוב, ולא בטוטפת ולא בסנבוטין, א"כ הם דיברו את המלים הללו. וכן פסוק "שמע ישראל", שגם בפשטיותו יש כמה פירושים. וכן פירוש "ציצית" יש שפירשו לשון "הבטה", ויש שפירשו לשון "יוצא". מה זה ציצית? שזה מציץ לנו מן הבגדים, או מלשון יציאה? וכן תיבת "פתיל", איך תפרש מלה זאת? וכמה כיוצא באלו. אפילו את שם הוי"ה ברוך הוא, איך יתרגמו זאת? אין לכך מלה מדוייקת בלשון שלהם. כגון בלשון הערבית, יש בלשונם את שם ה', אבל זה אינו התרגום של שם הוי"ה, אלא של שם אלדיים. א"כ איך הם יתרגמו את הפסוק, שמע ישראל יי אלדינו יי אחד? אלא מה, הם יצטרכו לתרגם את המושג. א"כ, מה המושג של שם הוי"ה? מלשון הוה, מלשון מהוה. ממילא הם צריכים למצוא איזו מלה חדשה, בכדי שיהיה תרגום למלה הזאת. כך הוא כותב, והרי עיקר שם הוי"ה אין אנו יודעים להעתיקו כראוי, שיש מעתיקים אותו "נצחיי". דהיינו, שהקב"ה הוא דבר הוה, הקיים כל הזמן לנצח. ויש מעתיקים אותו, "כל יכול". ואין שום העתקה ל"היה והוה ויהיה", בודאי שאין להם תרגום לזה, שזהו עצם שם הוי"ה, ובהעתקה שוה שם הוי"ה לשם "אלהים". מבחינתם, זה אותו הדבר. וכן "וחרה אף", מה זה וחרה? מלשון כעס. ומה זה אף? גם כן מלשון כעס? א"כ איך יתרגמו זאת? בהעתקה שניהם לשון כעס, ובלשון הקודש הבדל גדול ביניהם. ולפיכך בזמן הזה, אסור לקרות קרית שמע ותפילה וכל הברכות, רק בלשון הקודש. וכן הורו גאוני עולם זה כערך שמונים שנה, וכן עיקר לדינא. כנראה שנושא זה, התעורר בזמנם, בגלל ההשכלה והרפורמה, היו רשעים שרצו לתרגם זאת, אבל אצלם היתה מגמה אחרת, בכדי שיתקרבו לאומות העולם. הדבר לא היה כדי שהאנשים יקראו ק"ש יותר בכוונה, שיבינו היטב מה אומרים, אלא שהם רצו לשנות את

התרבות. רח"ל, להחריב את היהדות. לכן הסבירו להם, כי גם מבחינה הלכתית, הדבר לא יתפוס. כנראה מכאן נובע כל העניין הזה.

האם ניתן לתרגם את נוסח הכתובה לעברית לשון הקודש.

אני מזכיר את הנושא הזה, כיון שבזמן האחרון, באו אלי עם שאלות, שלא חלמתי עליהם בעבר. מישהו אומר לי, אנחנו רוצים לקחת את נוסח הכתובה שלך, אולם לתרגם אותה לעברית. וזאת, בכדי שיבינו, כיון שהאנשים אינם מבינים ארמית. שאלתי, במי המדובר? והבנתי כי אלו רבנים מ'שולי המחנה, לא רבנים חרדים. אבל אמרתי להם, תשמעו, אינני חושב שהדבר כדאי, מאותה הסיבה שאמרנו מקודם לגבי ק"ש, כיון שישנם הרבה מלים בכתובה, שאין אפשרות לתרגמם בצורה מדוייקת.

למשל, כתוב בכתובה, ואנא במימרא דשמיא, אפלא ואייקר ואסובר ואזון ואפרניס ואכסי יתיכי. א"כ, 'ואנא במימרא דשמיא', זה מובן. 'אפלא', היינו אעבוד. 'ואייקר', היינו אכבד, זה ברור, כי התרגום של 'כבד את אביך' הוא, יקר את אבך. אבל המלה 'ואסובר', מה זה ואסובר? נגיד שזה שיתרגם זאת, יחליט על איזה פירוש, אבל מי אמר שזהו הפירוש? מי שיראה בספר טופס כתובות ועמ' ק"א, הבאתי חמשה פירושים, מה הפירוש 'ואסובר'? מהרי"ץ כותב [בעץ חיים], פאָשר ישא האמן את הינק [במדבר י"א, י"ב], תרגם אונקלוס 'כמא דמסובר' וכו'. א"כ, זהו מלשון אומן. והתשב"ץ אומר, כי פירושו מלשון כלכלה. הוא מצא ג"כ תרגום בפסוק אחר, אִשָּׁה אֶלְמָנָה לְכַלְפֵּלָךְ [מלכים א' י"ז, ט"ו], התרגום הוא 'לסוברותך'. א"כ זהו ענין של 'על המחיה ועל הכלכלה'. ובדיני כתובה שבסוף ספר אור תורה כת"י לזקיני מהריק"א זצ"ל מצאתי שכתב, 'ואסובר' כלומר, אם תחלה, חייב לרפאתה. ישנה הלכה כזאת, שאם האשה חולה, בעלה חייב לרפאותה, ואינו

שערי יצחק – השיעור השבועי

לא מתרגמים את הגט? בגלל שישנם הרבה פירושים. ממילא, נשאר הדבר כמתכונתו, ואיננו יכולים בדורנו לתרגם זאת. אולי צריך עוד לדבר על עוד כמה פרטים בנושא זה, בל"נ בשבוע הבא או בהזדמנות אחרת.

שאלה מהקהל: מה המקור לפירוש 'סבר פנים יפות'?

תשובת מרן שליט"א: אבא מארי זצ"ל, שמעתי זאת ממנו, שראה זאת בתימן בספר כת"י. אבל בסוף מצאתי זאת גם אני בעצמי בפירוש על הכתובה, של אחד מחכמי תימן הקדמונים, בכת"י.

אולי אגיד לכם דבר נוסף, אולם לא אאריך על כך כעת, כי זהו נושא בפני עצמו.

בנוסח שלנו בכתובה, יש את הנוסח כדלקמן, ויהבנא ליכי מוהרי בתוליכי, כסף זוזי מאתן, דאנון מזוזי כספא דכיא, עשרין זוזין וחמשה זוזי.

המשמעות היא, שהחתן מתחייב לכלה 'מוהרי' של מאתים זוז, 'דאינון מזוזי כספא דכיא', דהיינו מזוזים של כסף טהור. ה'מאתיים זוזי, אינם כולם מכסף טהור. הרי בכסף, מערבים נחושת. לכן מפרטים כי בכסף טהור, זה 'עשרין זוזין וחמשה זוזי'. הרי ישנו כסף מדינה, של ירושלים או של כל א"י. וישנו כסף צורי, כסף של מדינת צור. והזוז של 'כסף צורי', הוא שמינית, כלפי הכסף מדינה. א"כ אומרים זאת, בכדי שלא תחשוב שהכתובה היא מדאורייתא. אילו היו ה'מאתים זוזי, מן התורה, היה צריך להיות שכל ה'מאתים זוזי יהיו מכסף טהור, וממילא הסכום יהיה הרבה יותר גדול. אבל אנחנו פוסקים, שהכתובה היא מדרבנן, ולכן לוקחים את השיעור הנמוך ביותר. דהיינו, השיעור הוא אמנם מאתים זוז, אבל זה כסף עם סיגים, כלומר שמעורב בו נחושת, חוץ מעשרים וחמש זאת הכסף הזך. שמינית מן הסכום. זהו 'מזוזי כספא דכיא, עשרין זוזין וחמשה זוזי'.

יכול להגיד לה זיה על חשבונך', והוא מצא פה תרגום אחר, כי תרגום 'ואת החולה אחזק' (יחזקאל ל"ד ט"ז), 'ולמריעיא אסובר' ע"כ. נו, א"כ מי יכול להחליט מה פירוש 'ואסובר', שאומרים בכתובה. למה הכוונה?

בתשובה להערה מהקהל: לכתוב את כל הפירושים, זאת גם טעות, משום 'בל תוסיף', משום 'בל תגרע'. אבל נאמר, שאם היה מוסיף, ניחא, אבל בטוחני כי מי שעושה זאת, יודע בקושי פירוש אחד, אם בכלל. ובעצם, אנחנו מביאים רק דוגמא. ואולי יש פירושים אחרים שאנחנו בעצמנו לא יודעים?

פירוש אחר ששמעתי מאבא מארי, ובסוף מצאתי את מקורו, זהו פירוש מעניין, 'ואסובר' היינו מלשון הסברת פנים. כלומר, שיתנהג איתה בצורה מכובדת. ומפי אמו"ר שליט"א זצ"ל שמעתי, שראה בספר כת"י, שהוא לשון הסברת פנים. כמו ששנינו במסכת אבות [א' ט"ז] 'בסבר פנים יפות', כתרגום 'רואה אנכי את פני אביכך' [בראשית ל"א ה'] 'ית סבר אפי אבוכך' ע"כ.

א"כ כבר יש לנו ארבעה פירושים, מה זה 'ואסובר'? מלשון אומן, מלשון כלכלה, מלשון רפואה, מלשון בסבר פנים יפות.

בסוף מצאתי פירוש חמישי, שכותב בעל נחלת שבעה [סימן י"ב אות ב'], שם כתב שנראה לו, שהוא ג"כ לשון מזון, מלשון 'שבר' בשי"ן שיבולת יעו"ש. היינו מלשון 'כי יש שבר במצרים' [בראשית מ"ב א']. ובמדרשים שם דרשו לשון תקוה, כמו 'שברו על י"י אלהיו' [תהלים קמ"ז ה']. אלא שהוא דחוק מאד. הוא אומר, ש'ואסובר', זהו לשון מזון. אולי זה קצת דומה לפירושו של'תשב"ץ, בכל אופן כך הוא מביא, כי 'מזון' זהו דבר שהאדם מקוה אליו, לכן זה נקרא בלשון שבר.

הבאתי רק דוגמא, של מלה אחת, שיש בה כ"כ הרבה פירושים. אותו הדבר, לגבי הגט. למה

אבל שנים רבות, היתה לי קושיא על המלים הללו. למה כתבו, 'עשרין זוזין וחמשא זוזי'? למה לא אמרו בקיצור, 'עשרין וחמשא זוזי'. למה הפרידו בין 'עשרין זוזים', ל'וחמשא זוזי'? ב"ה יש לי כבר כמה תירוצים לשאלה זאת, כמה כיוונים, אבל אשאיר כעת זאת בקושיא, ואולי אתם תמצאו תירוץ נוסף או יותר טוב.

חיזוק לימי השובבים בעניין שמירת העיניים ובדבר מכשולות רוחניים המצויים בחתונות כיום. והאם ישנו מושג של "לבוש יהודי".

ידידנו רבי יפת מה טוב הי"ו זיכה אותי בחוברת חשובה, מאמר בנושא השעה, בעניין הגזירות על הדת, מאת הגאון הצדיק המקובל רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א, אייר התשע"ג, מהעיר ירושלים תובב"א. קראתי את נוסח השער. הוא כותב כאן דברים מעניינים, על אודות שלטון הערברב, דברים שחשוב לדעת אותם. אמנם הרבה מהדברים ידועים פחות או יותר, אבל לא לכולם.

הוא מביא שמתקיים מש"כ במאמר הזוהר פרשת כי תצא, הבאנו זאת בעבר כמה פעמים, כי בדור שלמישית, ישלטו בישראל הערברב, דור דרשעים, מלא נחשים ועקרבים, רמאים כנחשים ועקרבים. אבל הוא מביא נקודה חדשה, שאינה ידועה כ"כ, מביאור הגר"א [תיקון כ"א דף ס"א] הכותב שם, למה קוראים להם 'ערברב'? חוץ מן הפשט שהוא, 'עממין סגיאין'. אבל הוא אומר, כי הפירוש הוא, 'ערב, רב'. דהיינו, שה'ערב', הוא יהיה 'הרב'. הוא זה שישלוט. דוקא אלה שהם הפסולת והסיגים, הם שיהיו השולטים. כך הוא כותב [בדף ז], אינון, רב עלייהו. הם מתרברבים [דהיינו משתלטים] על עם ישראל בגלותא. דעלייהו נאמר, 'היו צריה, לראש'. דאינון רישי דעמא בגלותא. שלכן נקראים 'רב', 'ערב רב' כמו 'רב החובל'. המקור הוא בתיקוה"ז דף ס"א ע"א.

בהמשך כותב הרה"ג שכטר שליט"א, כאן בחוברת ודף י"ב, דבר מאד מעניין, אנחנו עומדים בניסיון גדול וקשה, ששלטון הערב-רב מתגבר באופן מיוחד, אשר כמוהו לא היה. יוזמים וגוזרים גזירות נגד תורתנו הקדושה, ביניהם לקחת בחורי ישראל לצבא, לקרוע אותם ממשפחתם הטהורה, וכו'. הדברים ידועים. אבל הוא חוזר אחורה, כבר בראשית ממלכתם, הובילו לעזיבת התורה והמסורת עדה קדושה שלימה מישראל, עדת תימן, ששמרו במסירות נפש על גחלת יהדותם הטהורה עוד מימי בית ראשון ללא הפסק.

חושבני כי לצערנו, העדה שלנו, היא סמל הקלקול של המדינה. כי בכל העדות, עוד מלפני קום המדינה, הם כבר התקלקלו. כמה דורות לפני כן, הם כבר היו מקולקלים. האשכנזים היו הראשונים, ואח"כ הספרדים. כבר שם במקומם, בחו"ל, נכנס הקלקול. אבל עדה שלימה קדושה שבאה לא"י, זאת העדה התימנית. לכן הדבר כואב מאד. ומי קלקל אותם?

שום כח לא יכל להם. רק כשהגיעו כאן, הצליח השלטון, שלטון ערב-רב, לנתק אותם משרשם הקדוש, להעבירם על דעתם ועל דעת קונם. העבירו אותם 'על דעתם', ועל דתם'. כאשר את צניעותם הרבה, ואת סימניהם, ולבושיהם היהודיים הכשרים המירו במלבושי שחץ, ודבקו בקליפה של מחטיאיהם וכו'. הוא מדבר על 'סימנים', דהיינו הפיאות, ובכלל על כל המלבוש. ושפתים ישק. ירבו כמותו בישראל.

אמנם, לפענ"ד בעניין ה'מלבוש', זהו כבר נושא אחר. כיון שלכל ארץ, יש את המלבוש שלה. אינני רואה בעניין המלבוש, משהו מיוחד של 'קלקול'. כי גם בתימן, היהודים לבשו בערך כמו הערבים. היהודים לא היו שונים מהערבים, רק במעט. העיקר היה, ה'סימנים', דהיינו הפאות. למה קראו לזה סימן? כי זה היה

שערי יצחק – השיעור השבועי

אבל מה נעשה? כתוב, למה קוראים אותה 'גלימה'? שעושה אותם גולם... אך אין בידינו לשנות זאת לעת עתה.

אמנם, מי שקורא את דברי הרב שכטר, חושב כי כבר נמחקו התימנים, כבר אינם קיימים. אבל חושבני, כי ועוד פה עשיריה [ישעיהו ו', י"ג]. ברוך ה', ישנו ציבור חרדי תימני. הדבר התחזק, ותפס מעמד יותר, בשנים האחרונות. אבל בסה"כ, רוב ככל התימנים הם 'מסורתיים', ישנם למחצה ולשליש ולרביע. וישנם מעט, אינני יודע כמה אחוזים הם, חושבני כי אינם רבים, אשר פרקו עול בכלל. אבל רובם ככולם, מסורתיים לפחות. כנראה ישנם אולי 'עשיריה' לפחות, אשר ב"ה שמרו על היהדות בצורה מושלמת.

חיזוק לימי השובבי"ם בעניין שמירת העיניים ובדבר מכשולות רוחניים המצויים בחתונות כיום. בכל אופן, כאן בחוברת מדגיש הרה"ג שכטר שליט"א, את עניין הצניעות. תמיד נתנו דוגמא, מהצניעות של תימנים. ובודאי שזאת היתה דוגמא חשובה מאד, ולצערינו זהו דבר שצריך לתקנו. ובפרט כעת, שאנו בימי השובבי"ם, חשוב מאד לחזק גם את עניין 'שמירת העיניים'.

ידועים דברי הגמ' במס' סנהדרין [דף צח ע"ב], שאמרו כמה חכמים, כגון רבי יוחנן ועולא ורבה, ייתי ולא אחמיניה. שיבוא המשיח, הלואי שיבוא, אבל אינני רוצה לראות אותו. משום 'חבלו של משיח'. הם פחדו, אולי הם לא יעמדו בניסיון. אבל רב יוסף אמר, ייתי ואזכי דאיתב בטולא דכופתא דחמריה. אני מוכן לשבת, אפילו תחת הדבר המאוס ביותר של חמור.

לכאורה, מדוע כל החכמים מפחדים, ורק רב יוסף אינו מפחד? התשובה ממש מעניינת, הפלא ופלא. חושבני כי החכם שאמר את הפירוש הזה, כיוון זאת ברוח הקודש. לרב יוסף,

ההיכר. אבל המלבושים, באופן כללי, זה אינו כ"כ סימן של יהדות. בארצות המזרח, כך היה סגנון הלבוש. גם בזמן חז"ל, כדמוכח בש"ס בהרבה מקומות וכמ"ש מהר"ם לונזאנו שמוכן כי היו לובשים בבגדי הישמעאלים. וסגנון הלבוש שאנחנו לובשים כיום, זהו הסגנון האירופאי.

שאלה מהקהל: ה'מצר' (מטפחת על הראש) היה גם של ערבים?

תשובת מרן שליט"א: פחות או יותר. באופן כללי, תלוי באלו מקומות. כי גם בתימן עצמה, ישנם כל מיני מקומות, שהיו משתנים בהם המלבושים. אבל באופן כללי, זהו סגנון הלבוש של מדינה. אפשר להגדיר זאת כך.

המלבוש, זהו אינו סממן יהודי. מה שחז"ל אומרים, כי אבותינו נגאלו ממצרים בזכות 'שלא שינו את מלבושם', היינו רק כאשר היהודי בא, ומשנה את המלבוש שלו, כיון שהוא רוצה להידמות לגוי. אבל כשבאו התימנים לארץ ישראל, הם לבשו את המלבושים כפי שלבשו כאן. אי אפשר להיות משונה במלבוש. 'עלית בקרתא, זיל בנימוסה'. נמצא א"כ, בעניין המלבוש, זה לא היה בגדר 'קלקול'. הרי לכל עדה, לכל ארץ, יש משהו מהתרבות של מדינה. למרוקאים יש מלבוש אחר, ולתוניסאים לבוש אחר, ולעיראקים לבוש אחר. הדבר נכון, שכך אבות אבותינו לבשו מימי קדם, כמו שנאמר בשבטים 'ויקרעו שמלותם', אבל אבותינו גם רכבו על חמורים, כך זה מה שהיה, א"כ הדבר לא אומר כלום לגבינו. אם כי מסתברא, שבימות המשיח, נחזור למלבושים שהיו פעם. כך הדבר נראה, לפי בגדי כהן גדול, וכדו'. הדעת נותנת שכך יהיה. אבל הרי זה לאו דוקא לתימנים, אלא לכל עם ישראל כמובן.

בכלל, כל הבגדים האירופאים, הם צרים ולוחצים, סוגרים את הרגליים, הכל סגור ולוחץ, אינני יודע מה יש להם? הכל לחוץ...

לא היתה בעיני, כי הוא היה סג'נהור. זהו ממש ה'פ'שט'. כל החכמים פחדו, כיון שהיו רואים בעיניהם. ועניין זה, של שמירת העיניים, בדור של'משיח, זהו הדבר המסוכן ביותר. ולצערינו, כבר דיברנו בשיעור הקודם, כי בכלל כל המושגים של'צניעות כיום, הם כבר מעוותים, אפילו בקרב הציבור שומר תורה ומצוות. עינינו רואות בתוך הציבור שלנו, נלחמים כנגד הצניעות, א"כ משהו כבר השתבש. אבל גם זה מסממני ימות המשיח, יראי חטא ימאסו, והאמת תהיה נעדרת, וסר מרע משתולל [סנהדרין דף צו ע"א]. אדם שהולך בצדקות ובקדושה, מסתכלים עליו כעל אדם תמהוני.

אבל צריכים לדעת, זהו הדבר הראשון, העניין של'קדושה ושל'צניעות. כאשר מתחילים את החתונה, ראשית מברכים, אשר קדשנו במצוותיו... והבדילנו מן העריות. זהו הדבר היסודי והראשון במעלה. קדושת עם ישראל היא, בהתבדלות מן העריות. וכמובן שצריכים להתרחק מכל יתר הקלקולים שישנם בדורנו.

בחדשים האחרונים, דיבר איתי ידידנו הרב ניר טיירי יצ"ו, על עניין 'מכשולים רוחניים בחתונות'. אמרתי לו, שיכתוב לי זאת. היתה אסיפה של הרבנים שליט"א, מורי הצדק של בית ההוראה 'פעולת צדיק', בחוה"מ סוכות, חשבנו לעשות משהו בנושא זה, אבל לפחות ביקשתי ממנו שיעלה על הכתב, את מה שהוא רואה בחתונות כיום. אני לשמחתי הרבה, אינני הולך לחתונות. ואם אני הולך, זה רק לכמה דקות. א"כ אינני יודע מה קורה, וגם אינני רוצה לדעת. אבל פחות או יותר, אני יודע דברים מהעבר, אולם ישנם דברים חדשים. לכן ביקשתי שיכתוב לי זאת, וברצוני לקרא לכם מה שהוא כתב. איזה דברים צריכים לתקן? חושבני כי אלו דברים, שצריכים לקחתם לתשומת לב. כמובן בעל השמחה, שהדבר תלוי בו. אבל גם כל אדם, באופן כללי, בכדי לחזק ולחדד את המושגים.

א' להנהיגים לכסות את הכלה, הדבר גורם לפתיחת המחיצות ולערבוביא. ישנו מנהג, אשר בא מהאשכנזים, שהחתן הולך לכסות את פני הכלה. כמעט אין לזה טעם הלכתי, ישנה דעה רחוקה האומרת, שזה נחשב 'חופה'. הרי ישנם הרבה פירושים, מה הפירוש 'חופה', ויש אומרים כי דבר זה נחשב חופה. אולם רבים דחו זאת, כי לא יכול להיות שהדבר נקרא חופה. כיון שבזמנם, הרי לא היו עושים את החופה, סמוך לשבע ברכות. בדורות הראשונים אצל האשכנזים, שזה לא היה באולם כמו בזמנינו, אלא הם היו עושים זאת בבוקר, ואת החתונה עושים בערב. ואם אחרי שיעשו את כיסוי ההינומא, הם החליטו להיפרד, והתבטלה החתונה, וכי הם מצריכים אותה בגט? לא. משמע, שלא מחשיבים זאת חופה. לא משנה. בכל אופן, ישנו מאן דאמר כזה. ולצערינו, הדבר נכנס, והכלות אינן מותרות על כך. אם החתן לא יבוא לכסות אותה, רחמנא ליצלן... קשה להיאבק כנגד הנושא הזה. וכבר כתבתי על כך בשע"ה חלק ז' ואהע"ז חלק נישואין סימן ר"ו סעיף כ"ט, כי אם כבר עושים זאת, לכל הפחות שיעשו את הכסא של'כלה קרוב לחלק הגברים. אין צורך שהחתן עם כל הפימליא שלו, יכנסו לתוך תוך מקום הנשים. וישנן נשים צנועות האומרות, שאינן מבינות את זה. מה זה? הרי זה לא צנוע? למה כך כולם נכנסים לתוך עזרת הנשים? אבל מה נעשה... היינו מעדיפים, שלא יעשו זאת, אין צורך בכך. אבותינו לא נהגו זאת, ולא שמעו על הדברים הללו. שהאמא שלה תכסה אותה, לא צריך שדוקא החתן יכסה אותה. אבל אם הדבר קשה, א"כ לפחות למעט את הנזק, כמה שאפשר.

ב. כאשר הכלה מגיעה לחופה, נפתחות המחיצות, ונשים רבות מלוות אותה. מטבע הדברים המחיצות נשארות פתוחות וכו'. גם על כך כבר דיברנו, והשתדלנו לתקן את הדבר. אבל שתדעו לכם, כי רק מהחתונה של

שערי יצחק – השיעור השבועי

הגברים, ונוצרת ערבובייה. צריכים לקחת זאת בחשבון, כאשר מזמינים את האולם. מי ששומר נפשו, שיסדר את העניין הזה. ובכלל, גם אין צורך שכל הבחורים ילוו את החתן לחדר יחוד, הוא יכול ללכת לבדו ביחד עם הכלה, לא צריכים שמישהו יעזור להם למצוא את הדרך... גם נושא זה, צריך תיקון. לבחור אולם, שאין בעיני כזאת. ובכל אופן, כמה שפחות אנשים ילוו אותו. מי שאינו צריך להיות, אין צורך שילוו אותו. לא בהלוך, ולא בחזור.

שאלה מהקהל: מה לגבי חתן וכלה המחזיקים יד ביד?

תשובת מרן שליט"א: גם דבר זה, גרוע מאד. חמור מאד. הכי הרבה, כדאי להגיד סמוך לחדר לעשות זאת אז כשהוא מכניס אותה, אבל לא יותר מזה. וגם כן, לא לפני אנשים. אבל להחזיק יד ביד כל הדרך, הדבר גרוע מאד. רק שתדעו לכם, שגם הגרא"מ שך זצוק"ל, היה מתנגד לכך, למרות שהדבר נפוץ אצל האשכנזים, ואפילו אצל החסידים. הגרא"מ שך, היה מתנגד לכך, גם אצלם. ושמעתי כך על גדולים נוספים מהאשכנזים. אבל אצלנו התימנים, הדבר היה בבחינת 'בל יראה ובל ימצא'. ח"ו, אסור לעשות דבר כזה, לפני אנשים אחרים.

שאלה מהקהל: חייבים חדר יחוד? תשובת מרן שליט"א: לדידן, 'חדר יחוד' זו חובה. לדידן, זהו חלק מן הנישואין. בלי חדר יחוד, פירושו שעדיין לא נגמרו הנישואין. ולמאי נפק"מ? ישנם כאלה שאמרו, טוב, נעשה יחוד אח"כ בבית. אבל ראשית, ישנה בעיני להביא לשם עדים כשרים. וגם אם נגיד שלא צריך עדים, כפי שאבותינו לא הצריכו עדים לחדר יחוד, ואפילו אם נגיד שיזכרו להביא עדים, ישנה בעיני אחרת, כי אם היא עדיין אינה נשואה גמורה, א"כ עדיין לא מתחילים שבעת ימי המשתה, וממילא א"א לעשות שבע ברכות בסוף החתונה. לכן לכתחילה, צריך לעשות את היחוד סמוך אחרי החופה. אבל לא

בני הרה"ג משה שליט"א, התחלנו זאת. וגם אז, הדבר לא היה כ"כ פשוט. מאז החלטנו לפרסם, כי לחופה באות רק האמהות. היום זה אולי כבר נכנס קצת, פחות או יותר. אבל בעבר, הדבר לא נשמע. תמיד, היו באות כולן. כביכול בחופה, אין בעיני של 'מכת ערוב'. בזמן החופה, 'הכל מותרים לכם'... אבל, מה הקשר? בעבר, אצל אבותינו ואבות אבותינו, האמא לא היתה בכלל ליד הכלה. בשביל מה האמא שלה צריכה להיות על ידה? יש את הכלה, ויש את השושבינית שלה, מישהי שצריכה לעזור לה, וזהו. זה הכל. לא צריך את האמהות, וק"ו לא צריך שיבואו ללוות אותה בכלל. זאת סתם פירצה, והדבר מיותר. א"כ, לפחות את זה. אם היום לצערינו, לפי התרבות של היום, כבר אי אפשר שהאמהות לא יהיו ביחד עם הכלה מתחת לחופה, א"כ לכל הפחות, רק האמהות, ואולי גם הסבתות. אבל לא צריך יותר מזה. ראוי לסגור את המחיצות בחזרה.

צריך למנות אשה אחראית מתוך המשפחה שתשים לב ותדאג שהנשים לא תלוונה את הכלה והאמהות. צריך לעצור זאת מיד בהתחלה, ממילא אין המשך.

ג. פעמים רבות ישנם באולמות מסויימים, שהמטבח או המקום היוצאים ממנו המלצרים, נמצא במיקום בעייתי מבחינת המחיצות. כך שלצורך זה, נשארות המחיצות פתוחות, או שאין בכלל מחיצות שם. בגלל המלצרים, נפרץ עניין המחיצות. צריכים לדעת, המחיצה היא כמו גדר. שכל מקום שאתה מוצא בו "גדר" ערוה אתה מוצא קדושה ויקרא רבה כ"ד ו'. אני אומר זאת במליצה. חייבת להיות מחיצה. צריך למצוא סידור, שיהיה רק מקום צר למעבר המלצרים.

ד. בעיני נוספת נוצרת כשהולכים לחדר יחוד. במקרים מסויימים החדר נמצא במקום לא מתאים, כי או שהחתן צריך להיכנס לאיזור הנשים, או שהכלה צריכה להיכנס לאיזור

בודאי שאנו מתנגדים לכך, ואין שום צורך בדבר זה. כיון שהאנשים הולכים וחוזרים, ואף אחד אינו יכול להעמיד שוטרים, לבדוק שלא תהיה שם תערובת. א"כ אנחנו מעדיפים, שהדבר לא יהיה בכלל.

אבל, גם לגבי המחיצה בעצמה, לצערנו גם כאשר ישנה מחיצה, כיון שהנשים תמיד פותחות אותה, א"כ אפי' אם תסגור אותה, הן יפתחו זאת בחזרה. גם אם מישהו יהיה אחראי על זאת במיוחד. לכן אין ברירה, אלא לקשור את המחיצות עם אזיקונים. מי שרוצה שהמחיצות יהיו כדת וכדין, חייב שיקשרו אותם מראש עם אזיקונים, ורק כך נצליח לקשור את יצה"ר'. כבר אין לו מה לעשות, הוא לא יוכל לזוז. חובה שיהיו אזיקונים. להיות מוכנים מראש, שסוגרים את המחיצה עם אזיקונים, עד הסוף, ואפילו בכניסה. כך אולי יש לנו תקוה, שישמרו וינהגו כפי שצריך. יש תקוה לאחריה. ואז זוכים שהשמחה היא אמיתית.

הערה מהקהל: ישנו אברך אחד, שמו הרב נחשון רם, הוא נמצא בישיבת חיי עולם, והוא עוסק בדבר הזה. הוא מביא את הבדים ומסדר אזיקונים, מתחילת הערב ועד סוף. תשובת מרן שליט"א: אשריו ואשרי חלקו. כדאי לפנות אליו. או שנפנה אותם אליך, הרב ישי שוקר, לכל מי שצריך עזרה בנושא הזה.

"ותיראן המילדות את האלדים וגו' ותחיינ את הילדים" (שמות א'), מדוע מקום טעם האתנחא אינו במקומו בפסוק זה ובפסוקים הבאים, הבנת דברי חז"ל עפ"י פיסוק הטעמים, ודוגמאות נוספות לכך. [מרן שליט"א מבקש לחלק למשתתפי השיעור תאג "תורה קדומה" פרשת שמות].

תפתחו בהתחלת פרשת שמות, ופרק א' פס' ט"ז - י"ט], ונעיינ ביחד. וַיֹּאמֶר בְּיַלְדֵיכֶם אֶת-הַעֲבָרִיּוֹת וַיְרְאִיתֶן עַל-הָאֲבָנִים אֲסִיָּן הוּא וְהַמֶּתֶן אֹתוֹ וְאֲסִיָּת הִיא וְחִיָּה: וַתִּירֶאֶן הַמְיֻלְדֹת אֶת-הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דָּבַר אֱלֹהֵינוּ מִלֶּדֶת מִצְרַיִם וַתַּחֲיִינ אֶת-הַיְלָדִים:

חייב שיהיה סמוך ממש, אלא אפשר לעשות זאת גם אחר כך, העיקר שזה יהיה לפני ברכת המזון, וישימו לב שלא ישכחו. אבל היחוד לדידן, זאת חובה. מה שיש היום, דהיינו הכלונסאות, אבותינו לא ידעו ולא הכירו זאת. מה שהיום קוראים 'חופה', אצלינו זה לא היה בעבר. הכי הרבה, היו מקומות שהיו עושים מחיצת-בד המפסיקה, אבל לא אכנס לנושא זה עכשיו, כבר הסברתי בשע"ה שזהו אותו הרעיון. דהיינו, המושג הזה, של 'חופה', זהו מלשון 'חופף עליו כל היום'.

שאלה מהקהל: אם הכלה רוצה בכל זאת, שילוו אותה אם החתן ואם הכלה ונשים אחרות, עד כמה אפשר להעיר או להתוכח על כך?

תשובת מרן שליט"א: צריך להסביר מראש, כי אין צורך בכך. מספיק אם האמהות ילוו אותה. מעיקרא, אין שום הלכה כזאת. אבל כיון שהכלה לבד, וצריך שמישהי תלווה אותה, א"כ לכל הפחות רק האמהות. אבל אין צורך כלל ליותר מכך. צריכים לפתוח את המחיצה, רק בכדי שהן תעבורנה, ומיד לסגור את המחיצה בחזרה. הציעו רעיון, כיון שהנשים מטבען סקרניות, והן רוצות לראות את החופה, א"כ שיעשו להן מסך, היום ניתן לעשות זאת בקלות, וכך הן יראו את החופה. היום זוהי העצה לפתור את הבעיית הזאת, כי אם הן רוצות לראות את מהלך החופה, לעשות זאת דרך מסך.

ה'. בהמשך לסעיף ב', ישנם אולמות שעושים חופות בגג או תחת כיפת השמים, ושם ישנם הרבה מכשולות, כיון שאי אפשר להשתלט על ההפרדה. גם עניין זה, לא בא ממחוזותינו. מה שישנם העושים את החופה תחת כיפת השמים, זהו ג"כ מנהג של אשכנזים. אם כי כוונתם לטובה, שיפרו וירבו ככוכבי השמים, כמובא בהגהת הרמ"א באבן העזר. אבל זאת אינה הלכה, וזהו דבר שלא שְׁעָרוּם אֲבֹתֵיכֶם' (דברים ל"ב, י"ז). ואם הדבר גורם למכשולים,

שערי יצחק – השיעור השבועי

כידוע, ישנו טעם 'אתנחא'. איפה נמצאת האתנחא? באיזו מלה קבעו את טעם האתנחא? אני מדבר באופן כללי, בכל התנ"ך. האתנחא אינה נמצאת סתם באמצע הפסוק, אלא בין שני קטעים בפסוק. מי שידע כלל זה, לא יהיה לו הרבה טעויות בטעם האתנחא בקריאת ס"ת. תמיד האתנחא באה, במקום הפסק העניין. זה לא משנה אם הדבר הוא באמצע הפסוק, לקראת סופו, או אפילו בהתחלת הפסוק. כגון, ויִסְעוּ [בראשית ל"ה, ה'], כבר במלה הראשונה ישנו טעם אתנחא. כיון שהמשך הפסוק, הוא העניין השני. במחברת התיגאן, מדובר על עניין האתנחא, וכתוב כך, אתנחא, מכל טעם נחה. ריחה נודף, כשמן המשחה. ממצעת הפיסוק, ומרויחה. טעם זה, ממצע את הפסוק, ומרווח אותה. 'ריחה נודף כשמן המשחה' היינו, שיש לה נעימה כמו שמן המשחה. זהו בלשון מליצה.

א"כ בואו נקרא את הפסוקים הראשונים בפרשתנו, ונראה כיצד הדבר מסתדר. וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ [שם א, א]. למה לא עשו את האתנחא, במלים 'שמות בני ישראל'? כי 'הבאים מצרימה', זהו ההמשך. וכן, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֵאֵד מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם [שם פסוק ז]. וכן בפסוק י, הָבָה נִתְחַפְּמָה לָּו, חייב להיות אתנחא, ישר על ההתחלה. כי היכן נעשה זאת? במלה 'על-שְׁנָאֵינוּ', הדבר אינו מתאים. כי הרי פרעה מייעץ ואומר לעמו, בואו נתחכם עליהם. והוא מנמק, 'פן ירבה'. א"כ אמצע העניין הוא, במלה 'לו'. אותו הדבר בפס' י"א, וַיִּשְׁימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עַנּוֹתוֹ בְּסִבְלָתָם כֹּאן האתנחא. ואז מה? וַיִּבְּן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעֹה אֶת-פְּתָם וְאֶת-רַעַמְסֵס. הכל בסדר. אח"כ בפסוק י"ד, וַיִּמְרְרוּ אֶת-חַיִּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה בְּחַמְרֵי וּבְלִבְנִים וּבְכָל-עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה בְּסִדְרָה, פה האמצע, ואח"כ אֶת פְּלִ-עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר-עָבְדוּ

וַיִּקְרָא מֶלֶךְ-מִצְרַיִם לְמִילֵדֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מְדוּעַ עָשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתַּחֲיִינַי אֶת-הַיְלָדִים: וַתֹּאמְרֵן הַמִּילֵדֹת אֶל-פְּרֹעֹה כִּי לֹא כֹנְשִׁים הַמִּצְרַיִת הָעֲבָרִית פִּי-חַיֹּת הֵנָּה בְּטָרָם תָּבֹוא אֲלֵהֶן הַמִּילֵדֹת וַיִּלְדוּ:

הגמרא במס' סוטה [דף יא ע"ב] אומרת על כך, ותיראן המילדות את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן וגו', 'להן' מיבעי ליה? א"ר יוסי בר' חנינא, מלמד שתבען לדבר עבירה, ולא נתבעו. זה פלא עצום, מה קרה לפרעה? הוא השתגע? מה הקשר בין הדברים? הוא רוצה להרוג את הילדים, למה הוא תובע אותן כעת לדבר עבירה? מה זה נותן לו?

ממשיכה הגמ' ואומרת, 'זתחיין את הילדים', תנא, לא דיין שלא המיתו אותן, אלא שהיו מספקות להם מים ומזון. ישנם כאן, שני דברים. פרעה ציוה עליהן, שיהרגו את הילדים, פְּלִי-הֵבֶן הַיְלֹוד הַיִּאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ [שמות א, כ"ב], והמילדות עוד הוסיפו והחיו את הילדים, 'היו מספקות להם מים ומזון'. 'זתאמרן המילדות אל פרעה כי לא כנשים וגו', מאי 'חיות'? אילימא חיות ממש, אטו חיה מי לא צריכה חיה אחריתי לאולודה? וכי הן לא היו צריכות מיילדת אחרת? הן יולדות לבד? הרי היא אינה יכולה לעשות זאת לבד ללא עזרה? אלא אמרו לו, אומה זו כחיה נמשלה. החיות אינן צריכות מיילדת, הן יולדות לבד. א"כ היהודיות הללו, הן כמו החיות. יהודה (בראשית מ"ט, ט) גור אריה. דן, 'יהי דן נחש'. נפתלי, אילה שלוחה. 'יששכר, חמור גרם'. יוסף, 'בכור שור'. בנימין, זאב יטרף.

ישנם פה כמה דברים, אשר חז"ל מאירים לנו בהם את העיניים. דיברנו מקודם, כיצד חז"ל פירשו. כאשר מתעמקים, רואים כי ההבדל בינו לבין חז"ל, הוא 'כרחוק מזרח ממערב'. העמקות של חז"ל, איך הם אמרו בשתי מלים, דברים שאנו יכולנו לדבר עליהם שעות. אבל נלך לאט לאט, ונתחיל מהדברים הפשוטים יותר.

בְּהֵם בְּפָרָה. אַח"כּ בַּפְּסוּק ט"ו, וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִיִּלְדוֹת הָעִבְרִית אֲשֶׁר נָשָׂם הָאֵחָת שְׁפָרָה וְנָשָׂם הַשְּׂנִית פּוּעָה. גַּם פֹּה זֶה טוֹב. אַח"כּ בַּפְּסוּק ט"ז, וַיֹּאמֶר בְּיַלְדָּכֶן אֶת־הָעִבְרִיּוֹת וּרְאִיתֶן עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא וְהַמֶּתֶן אֹתוֹ וְאִם־בַּת הִיא וְחָתָה.

חושבני, כי מפסוק י"ז, לכאורה אינו מסתדר. וּתִירָאֵן הַמִּיִּלְדוֹת אֶת־הָאֱלֹהִים, פה היה צריך להיות אתנחא. כאן מרכז הפסוק. ואח"כ, וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דָּבַר אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ מִצְרַיִם וּתְחַיֶּינָן אֶת־הַיְלָדִים. לכאורה, האתנחא בפסוק זה, אינה במקום. דהיינו, המילדות יראו את ה', הן לא עשו את מה שפרעה אמר להן, והן החיו את הילדים. א"כ, למה הפסקת באמצע? למה שמו את האתנחא במלה 'מצרים'?

גם בפס' י"ח, וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְמִיִּלְדוֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מַדּוּעַ עָשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וּתְחַיֶּינָן אֶת־הַיְלָדִים. גם כאן, חושבני כי האתנחא לכאורה אינה במקום, כך במושכל ראשון. צריך היה להיות, וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְמִיִּלְדוֹת, פה היה צריך להיות טעם אתנחא. הכי הרבה, היה צריך להיות כך, וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְמִיִּלְדוֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן, כאן טפחא ואתנחא. ואח"כ, מַדּוּעַ עָשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה, פשטא וזקף קטן. וּתְחַיֶּינָן אֶת־הַיְלָדִים. למה עשיתן כך? ולמה החייתן את הילדים? לכאורה האתנחא אינה במקום, היא לא צריכה להיות כאן. אתם מסכימים שהדבר קצת קשה? חושבני כי זה לא 'קצת קשה', אלא זה קשה מאד.

שאלה מהקהל: זה גם משנה את המשמעות. כי משמע שאחרי שהוא אמר להם 'מדוע עשיתן הדבר הזה', אז הן 'ותחיינן את הילדים'. תשובת מרן שליט"א: נכון, אפשר גם לטעות ולהבין לא נכון. וועיין בתרגום וברש"י שכבר עמדו על הפרט הזה.

גם פס' י"ט, לכאורה האתנחא לא במקום, וּתִירָאֵן הַמִּיִּלְדוֹת אֶל־פְּרָעָה כִּי לֹא כֹנָשִׁים הַמִּצְרַיִת הָעִבְרִית, כאן האמצע? לא. צריך להיות, וּתִירָאֵן הַמִּיִּלְדוֹת אֶל־פְּרָעָה, אתנחא. ועכשיו תגיד כל מה שהן אמרו, כִּי לֹא כֹנָשִׁים. הַמִּצְרַיִת, הָעִבְרִית. כִּי־תִיָּוֹת הִנֵּה בְּטָרָם תָּבוֹא אֲלֵהֶן הַמִּיִּלְדוֹת וַיִּלְדוּ.

אס"כ, ישנם כאן שלשה פסוקים, אחד אחרי השני, שבהם טעם האתנחא אינו במקום. ונבוכחתי לדעת אחרי זמךמה, שיתכן כי בפסוק י"ח וי"ט אין הכרח לקושיא זו, כי ישנם פסוקים רבים כאלה בתנ"ך, שהתחלת הפסוק כאשר היא רק כמו פתיחה לעיקר העניין, אינה נחשבת לגבי דבר זה, והאתנחא באה רק לפי אמצע המשך עיקר העניין. וכמו שהובאה אריכות ודוגמאות רבות על כך בס' אם למקרא ולמסורת מהדורא חדשה (אשדוד התשע"ג) של ידידנו הרב ניסן שרוני, במאמר התגלית מדף 431. (זו לא כ"כ תגלית חדשה, כי כנראה נידון עניין זה, ועכ"פ עניינים דומים מאד לכך, בס' טעמי תורה של הרב ברד"ח שנדפס בוילנא). אך נשארתי הקושיא בפסוק י"ז, וּתִירָאֵן וְגו', ואפשר עכ"פ לומר כי מזה נגדר ההמשך. וצ"ע].

אבל לאחר שנתבונן, נראה שזה אכן במקום, והכל לפי מה שחז"ל האירו את עינינו, בהסברם של פסוקים אלו.

אולם לפני כן, ברצוני לספר לכם סיפור, המובא בכמה ספרים. כמדומני כי ספר קהילת יצחק ופרשת בלק עמ' ס"ז, הוא הראשון או אחד הראשונים שמביא סיפור זה, ומשם מעתיקים זאת רבים, בקצת שינויים. גם בספר תורת הפרשה, הביא פרטים נוספים, כנראה מספרים אחרים. אולי לא נקרא את הסיפור באופן מלא, אלא רק את חלקו.

שערי יצחק – השיעור השבועי

רשימה של תלמידי הגר"א, וכתוב ביניהם על הרב הגאון מו"ה שלמה ז"ל אב"ד דווילקאמיר, חריף ובקי בחדרי תורה, ומוכתר בענוה ויראת חטא. פעמים רבות בשנה היה דופק על דלתותיו של הגר"א, באשר שמע דברי אמת לאמיתה יוצא מפיו הקדוש והטהור, השב מלאכתו שעמל בה מספר ימי חייו למלאכה נמבזה ונמס. ובבואו לפניו אל הקודש פנימה, שאל מאתו כל דבר הקשה לו, ונתן לו די מחסורו אשר יחסר לו. הוא בעצמו היה גברא רבא, אבל לאחר שנודע על הגר"א, שמע דברי אמת לאמיתה, א"כ הוא אמר, עד עכשיו לא ידעתי כלום. כל מה שיגעתי, נמבזה ונמס. התלמיד הזה, רבי שלמה, נפטר עוד בחיי הגר"א.

מובא פה, כי בנו ראה אותו בחלומו לאחר כמה שנים, ושאל אותו, למה לא נגלית אלי עד היום? ענה לו אביו, תשמע, בעוונות הדור, האויר בעוה"ז כ"כ לא טהור, האויר טמא, ואינני יכול לרדת מן השמים לעולם הזה. עד שקשה מאוד לנשמות לירד בעוה"ז, מחשש התדבקות בהם אשר לא טהור. זה מדובר אז בזמנם. אם לפני 250 שנה, 'האויר לא טהור', מה נאמר היום? רח"ל. רק כעת שלחוהו משמיא, בשליחות אל רבו הגר"א, בעניין פירוש איזו מאמר בס"ת (בסתרי תורה). ומסרו לו שומרי טהרה אל נפשי. קיבלתי שומרי ראש, שלא תידבק בי הטומאה. זה היה דבר הכרחי, אין ברירה, היו חייבים לשלוח אותי. ולכן מדי עבר, סר אל בנו ג"כ לבקרו. אם אני כבר בא אל הגר"א, על הדרך אני יכול להגיע גם אליך, כי בלאו הכי אני נמצא בעולם הזה. בנו שומע זאת, ויהי בבוקר, ויקם ויסע לוויילנא, והלך ועמד לפני רבינו ז"ל, ויספר לפניו החלום. והשיב לו רבינו, עוד ראות פני אביך לא תפלל מעתה, כי לא תוסיף ראותו עוד. דע לך, לא תראה את אביך יותר. זאת הפעם הראשונה והאחרונה. למה? פה מוסיף הרד"ל, אחד מבאי בית מדרשו של הגר"א, לפי הנראה, הקפיד על שגילה לבנו עניין

היה צדיק קדוש, שקראו לו רבי שרגא פיבל מסמארגאן זצ"ל. לצדיק הזה, רבי שרגא פיבל, היה בן, שהיה ל"א חשוך בנים. תמיד הבן היה הולך להתפלל על קבר אביו, שימליץ עליו שיזכה לבנים. לילה אחד, בא אליו אביו בחלום, ואמר לו, השנה בעז"ה תזכה בבן זכר. שמח מאד הבן, ברוך ה', אבל הוא שאל את אביו, תגיד לי אבא, מדוע דוקא השנה באת אלי? בדיוק עכשיו תפילותי התקבלו? הוא היה מתפלל תמיד בקבר של אביו, אבל הוא לא היה נגלה אליו בכלל. כעת, לאחר שנים רבות, פתאום הוא בא אליו, ומבשר לו את הבשורה הזאת. לכן הוא שאל אותו, מה קרה, שבאת כעת לבשר לי זאת? ענה אביו ואמר לו, באתי אליך, בדרך אגב. שלחו אותי מן השמים אל הגאון מוילנא, למסור לו 'שלמא מן שמיא'. וכיון שכבר באתי לעולם הזה, עברתי גם דרךך. שאל אותו בנו, מה קרה ששלחו אותך להגר"א? מה העניין? ענה לו אביו, כי זכה הגר"א לחדש חידוש אמיתי בתורה, כנראה בימים אלה או באותו היום, ולכן שלחו אותי אליו מן השמים.

ישנה גמ' כזאת [תענית דף כא ע"ב], על אבא אומנא ועל אביי, שאבא אומנא היה מקבל שלום מן השמים בכל יום, ואביי היה מקבל פעם בשבוע. וזאת בגלל שאבא אומנא, היה נזהר בעניין הצניעות. יעוש"ב.

דרך אגב, אנו צריכים ללמוד מכך, הרבה מוסר השכל. הסיפור דלעיל הוא אמיתי, לפי כל הסימנים. אנחנו חושבים, איזה גאון גדול היה הגר"א בדורו? כבר דיברנו [שיעור מוצש"ק דברים ה'תשע"ג] על כך, שהוא נקרא 'הגאון', בסתם. איזה צדיק קדוש וגאון. אבל בדורות שלהם, לפני מאתיים וחמשים שנה, זה היה קל יותר. אולם שתדעו לכם, גם אז בזמנו, כלל לא היה פשוט להיות כך.

בספר עליות אליהו [אות ס"ג דף כ"ט], הביא מעשה נוסף על הגר"א, סיפור אחר. מובאת שם

שליחותו. דהיינו הגר"א הקפיד, למה האבא סיפר זאת לבנו? בגלל זאת, לא ישלחו אותו יותר. אסור היה לו לגלות, ששלחו אותו לעוה"ז בשביל דבר זה.

היום בזמנינו, מי שיהיה לו דבר כזה, ואפילו פחות מזה, הוא כבר יעשה פרסומת בכל העיתונים, ששלחו אליו שליח מן השמים. אבל הגדלות של הגר"א, שהסתיר את הדבר הזה, עד כדי כך שהוא מקפיד על שגילו זאת, ולכן לא ישלחו אותו יותר. הדבר הפלא ופלא. איזו צניעות, שלא תתגלה מדרגתו בעולם. קחו בחשבון, כמה ישנם אנשים כיום, שרק נדמה להם שיש להם קצת איזו מדרגה מסוימת, הוא באבא מסויים, כמה פרסומת הוא יעשה לעצמו. כי המטרה שלו היא הכסף. בצע כסף רח"ל. זאת רשעות. אבל צדיקים אמיתיים, מצניעים את עצמם. אנחנו במצב שכבר איננו מבינים, מדוע הגר"א הקפיד עליו עד כדי כך? אבל כך כתוב.

בכל אופן, נחזור לעיקר, לסיפור הקודם על רבי שרגא פיבל, האומר לבנו ששלחו אותו לעולם, כיון שהגר"א חידש חידוש אמיתי בתורה. זהו סיפור אחר, אלו שני סיפורים שונים. נשלחתי לעולם, למסור שלמא מן שמיא, אל הגאון רבינו אליהו מוילנא. שאל אותו בנו, מדוע בחרו דוקא אותך להישלח אליו? ענה לו אביו, כיון שגם אני חידשתי, פעם אחת בחיים, חידוש אמיתי בתורה, לכן היתה לי הזכות הזאת. שואל אותו הבן, תגיד אבא, איזה חידוש אמיתי חידשתי בתורה? ענה אביו ואמר לו, אגיד לך מהו החידוש.

ישנו פסוק בסוף פרשת בלק, וַיְהִי הַיּוֹם הַמֵּתִים בַּמִּגְפָּה אֶרְבַּעָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף [במדבר כ"ה, ט"]. לא מובן, מדוע יש טעם אתנחא, במלים זיהו המתים במגפה? לא צריך להיות פה אתנחא. הרי אמרנו, שטעם אתנחא, מפסיק בין שני עניינים. א"כ כאן זהו עניין אחד. אין משמעות למלים זיהו המתים במגפה, אתנחא. הרי

המלים זיהו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף, זהו דבר אחד. אולי היה צריך להיות פה טעם זקף, אבל לא אתנחא. א"כ למה שמו פה אתנחא?

אומר האב לבנו בחלום, אמרתי פה פירוש, וכעת אומרים לי בשמים שזהו פירוש לאמיתה שלתורה. הכוונה היא כך, הרי נגזר שימותו עשרים וארבעה אלף איש במגפה. דרך אגב, אלו עשרים וארבעה אלף אנשי שכס, שחזרו בגלגול, ואח"כ אלו עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא. אבל לא ניכנס כעת לעניין הזה. הוא אומר, שהקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו, כיון שזאת היתה עת רצון, הרי כתוב שהקב"ה לא כעס באותם הימים, כמו שהגמ' אומרת [סנהדרין דף ק"ה ע"ב], מן השטים עד הגלגל. למרות שהיו ח"ו מעשים רעים, אבל הקב"ה האריך אפו, והתנהג במדת הרחמים. אם כן, למרות שנקצב סכום של עשרים וארבעה אלף, אבל הקב"ה עשה קצת 'הנחה', כי גם האנשים שבלאו הכי היו צריכים למות, כגון הזקנים, או מי שכבר נגזר עליו למות מאיזה שהיא סיבה, הוא גם יהיה בחשבון של העשרים וארבעה אלף.

זהו הפירוש, זיהו המתים, במגפה. זיהו, דהיינו לא אלו אשר מתו, אלא המתים שבלאו הכי היו אמורים למות, נכללו גם במניין המתים במגפה. עכשיו מובן, מדוע ישנו טעם אתנחא, במלים זיהו המתים במגפה.

אקרא לכם את הלשון מתוך ספר קהילת יצחק, על תיבות 'המתים במגפה', בא טפחא ואתנחא. וקשה, הלא לפי משפט שימוש הטעמים, לא היה צריך לבוא בזה הפסוק טעם אתנחא כלל. דהלא ידוע דאתנח לא תבוא, כי אם בפסוק אשר הוא בעל שני מאמרים שלמים, אשר בכל אחד מהם מובן נושא ונשוא. יבוא האתנחא בסוף המאמר הראשון, והסילוק, דהיינו סוף פסוק, יבוא בסוף מאמר השני. הוא מביא למשל פסוק אחר בפרשת

שערי יצחק – השיעור השבועי

אומר בספר טעמי תורה, כי האתנחא במלה 'התנינים הגדולים', בכדי שתתפעל מכך. 'התנינים הגדולים', אתנחא. בשביל ההפלגה של העניין. חמש מאות פרסה ארכם, כמובא ברמב"ן ורבינו בחיי. ובפרט לפי מה שחז"ל אומרים, שזהו הלוייתן, שהקב"ה שמרו לעת"ל. א"כ בכדי לעורר את המיוחד, ישנו פה טעם אתנחא.

שאלה מהקהל: זה יוצא מן הכלל? תשובת מרן שליט"א: ישנם כמה וכמה היוצאים מן הכלל, ויש להם סיבות. לכל דבר, אם תמצא איזו קושיא, יש לכך סיבות. אני יכולתי להגיד סיבה אחרת, כי ישנו גם רמז בפסוק זה. חז"ל אומרים, כי 'התנינים הגדולים' אלו אומות העולם. זכל נפש חיה הרומשת, אלו בני ישראל. א"כ אולי רצו כאן להבדיל ביניהם. ישנם כאן כמה סודות ועניינים. רצו להבדיל בין עניין לעניין. ויכול להיות שישנן עוד כמה כוונות נוספות.

נחזור כעת לענייננו, רק בהתחלה נבין את העניין.

פרעה הרשע, תבע את המילדות לדבר עבירה, אולם הן לא נתבעו. אומר על כך הבן יהודע [על מסכת סוטה שם] כך, אפשר כוונתו של פרעה היתה, להכשילם תחילה בטומאה זו, כדי להחליש קדושת צדקתם, ואז יוכל לפתותם בעון אחר, להמית את בני ישראל. דהיינו, הקשר בין הדברים, כי פרעה רצה בהתחלה לטמא אותן. הוא הרי לא יכל להגיד למילדות דבר כזה, לרצוח את הילדים. לכן בהתחלה, הוא רוצה להוריד מהן את הקדושה. ולאחר שכבר האדם ירד ממדרגתו, הוא כבר יכול לעשות גם פשעים אחרים. מגילוי עריות, יכול לבוא גם לידי שפיכות דמים. כבר אין לו סייגים וגדרים.

קורח, ויהיו המתים במגפה ארבעה עשר אלף ושבע מאות מלבד המתים על־דבר־קרח [במדבר י"ז, י"ד]. שם מובן, מדוע טעם האתנחא במלים 'ושבע מאות', כי שם נגמר העניין. אבל בנ"ד, הדבר אינו מתאים. לכן הוא אומר, כי גם כאן ישנם שני מאמרים, ולכן ישנו טעם אתנחא. וז"ל, עוד עניין אחד צפון ונסתר פה, חוץ מהעניין הגלוי. והוא, דנגזר מאיתו יתעלה, למות על העוון הזה, ארבעה ועשרים אלף מישראל. אך מפני שהעת ההיא היה עת רצון, כדאיתא במס' סנהדרין דף ק"ה ע"ב, לכן חס הקב"ה וכלל בחשבון הזה האנשים אשר הגיע עתם למות בלאו הכי, כדי שתמעט המגפה. וזהו פירוש הפסוק, ויהיו המתים, ר"ל המתים כדרך כל הארץ על שהגיע עתם למות, במגפה, ר"ל בחשבון המגפה שנגזר מאת המקום ב"ה. ונשלם מאמר הראשון. כעת, זהו נושא אחר. ואח"כ אמר ארבעה ועשרים אלף, ר"ל ובסה"כ היה ארבעה ועשרים אלף. והוא מאמר השני. הדבר הפלא ופלא.

ישנה שאלה דומה, בפרשת בראשית, ביום החמישי לבריאה. גם שם ישנו פסוק, שטעם אתנחא אינו במקומו. אני אומר זאת, רק בכדי שתראו, כמה דברים ישנם בתורה, שאנו לא שמים לב אליהם. כמה וכמה דברים נסתרים ישנם, בדברים שלכאורה צריכים להיות פשוטים.

הפסוק אומר [בראשית א', כ"א], וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּיִם הַגְּדֹלִים וְאֶת פְּלִי־נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמֵשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵיהֶם וְאֶת פְּלִי־עוֹף פְּנֵף לְמִינֵיהֶם וַיִּרְא אֱלֹהִים פֶּי־טוֹב. זהו מקום האתנחא? איפה היה צריך להיות אתנחא? במלה 'למינהו'. שם זה צריך להיות. דהיינו, ה' ברא את התנינים הגדולים ואת כל נפש חיה הרומשת וכו', ואז 'וירא אלדים כי טוב', פה היה צריך להיות אתנחא, במלה 'למינהו'. מדוע לא שמו זאת במקומו?

מהר"ל מפראג [גבורות ה' פרק ט"ו עמ' ע"ד], כותב משהו דומה, ומפני כי היה פרעה סובר, שלא יעשו המילדות את צווי שלו, להמית את הבנים, כי לא יקבלו גזירתו, כאשר הם אוהבים את ישראל ושונאים עם אחר, מה? היהודיות יהרגו בשביל המצרי? איך הן יסכימו? לכן, היה מפתן לדבר עבירה, שיהיו נבעלות לו. ואמרו בבראשית רבה בפרשת וישלח [פרשה פ'], אמר רב הונא, הנבעלת לערל, קשה לפרוש. לפי שנמשכת אחריו בביאה. והיה כוונתו, שבזה יהיו נמשכים אחריו מכל וכל, לעשות גזירתו שתשמענה לו. ובשביל גדול תשוקת פרעה להוציא מחשבתו בגזירה זאת אל הפועל, היה תובען לדבר עבירה. וכו'. מאחר וע"י זה הן ימשכו אחריו, בכדי לקשור אותן אליו, ובכך תצא סיבת ההתנגדות. כך הם אומרים.

אולם לפענ"ד, קצת לא הספיק לי שני הביאורים הללו. כי א"כ, למה דוקא הוא תובע אותם לדבר עבירה? אם אתה רוצה להכשיל אותם, אזי לא חייב שזה יהיה דוקא פרעה בעצמו, הרי יש לו שרים ואנשים אחרים. למה דוקא הוא תובע אותם לדבר עבירה?

לכן חושבני, כי התשובה לכך היא פשוטה. כיצד פרעה רצה להשיג את מטרתו? דבר משונה כזה, שיהרגו את הילדים התינוקות? איזו אכזריות? לכן, הוא רצה לעשות אותן מלכות, בכדי שכעת יהיה להם כבוד גדול, שהיא כביכול תהיה אשתו שלמלך. בכך, הוא נותן להם פרס גדול. הוא תובע אותם לדבר עבירה, אבל לא בגלל שהוא צריך אותן, אלא בגלל שהוא חשב, כי ע"י זה, הן יסכימו. לאחר שכבר יהיה להם תפקיד חשוב ומכובד, שהן יהיו בבית המלוכה, ממילא הן יסכימו להרוג את הילדים. לפיזה גם מובן, הרי הן לא שמעו לו, א"כ למה הוא לא השתולל? כתוב רק, זלא נתבעו. משמע, שהוא העלים עיניו. כי בעצם, לא זאת היתה המטרה שלו. פרעה רצה להתנהג, כמו יפה-נפש. הוא לא רצה להראות את האכזריות

שלו בהריגתם. הרי הוא חיפש תחבולות. כתוב הרי שהוא נתן להם סימן, איך תדעו מי זכר ומי נקבה? לפי הפנים, אם כלפי מעלה וכו', כידוע. הוא לא רצה שידעו, כי הוא זה שציווה להרוג את הילדים. לכן הוא רצה, שהמילדות יהרגו. ויש כאלה האומרים, כי גם בסוף, ויצו פרעה לקל-עמו לאמר פל-הבן הילוד היארה תשליכהו וכל-הבת תחיון [שמות א', כ"ב], היינו אפילו בן של-מצרים. לאו דוקא בן של-יהודים. הוא רצה לעשות גזירה כללית, הוא לא רצה לייחדה על היהודים, בכדי שלא להראות כלפי חוץ, שהוא כזה אכזרי. לכן הוא אומר, הנה אני אומר זאת אפילו על המצרים.

הערה מהקהל: רש"י מפרש כך. תשובת מרן שליט"א: אכן. אבל התרגום אומר 'כל ברא דיתליד ליהודאי'. ישנה מחלוקת במפרשים על כך. אבל לפני זה, בשלב הראשון, בודאי שהוא לא רצה להראות את אכזריותו.

אם כן, נחזור לפסוק י"ז, ותיראנן המילדות את-האלהים ולא עשו פאשר דבר אליהן מלך מצרים ותיחיון את-הילדים. ואח"כ בפס' י"ח, ויקרא מלך-מצרים למילדות ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותיחיון את-הילדים. הרי פרעה ביקש, שהן ימיתו את הילדים. אבל כתוב בפסוק י"ז, שהן לא עשו. כביכול, ב'שב ואל תעשה'. א"כ, למה בפסוק י"ח פרעה אומר, 'מדוע עשיתן? לכאורה מה הן עשו? הן רק לא הרגו אותם, א"כ איך קרה שזה נהפך להיות ב'קום עשה'?

המפרשים עומדים על כך, כי לכאורה בכלל מניין זאת לחז"ל, שפרעה תבע אותן לדבר עבירה? ישנם כמה פירושים על כך. בעל יפה תואר אומר, כי אין הוכחה לכך, אלא שזה קבלה. לחז"ל היתה קבלה, כי כך היה הדבר. וישנם המביאים אסמכתות לכך. כתוב, פאשר דבר אליהן מלך מצרים. כותב בעל מדרש לקח טוב [הנק' פיסקתא זוטרתא], מה הפירוש

חיות הנה בטרם תבוא אלהן המילדת וילדו. אתה חושב, כי זאת תשובה אחת, אבל בעצם ישנן פה תשובות לשתי השאלות. טעם האתנחא, באה להפריד. הרישא, זאת התשובה לשאלה הראשונה. והסיפא, זאת התשובה לשאלה השנייה. פרעה שאל אותך, אני אמרתי לכן להרוג, למה לא הרגת? התשובה היא, 'כי לא כנשים המצרים העבריות'. זאת אנחנו עוד צריכים להסביר. וכעת ישנה שאלה נוספת, עליה הן לכאורה לא נתנו תשובה, כי לא רק שלא שמעתן לגזירה שלי, אתן עוד הולכות לספק להם מים ומזון? התשובה היא, 'כי חיות הנה בטרם תבוא אלהן המילדת וילדו'.

איך זאת תשובה? אומר תרגום יונתן בן עוזיאל, ואמרנו חיתא לפרעה, ארום לא כנשיא מצריתא יהודיתא, ארום זריזן וחכימן בדתיהון הינון, קדם עד לא תיתי לותהון חיתא, הינין תלין עיניהון בעלו, מצלן ובעיין רחמיין מן קדם אבוהון דבשמיא, והוא שמע בקל צלותהון. מן יד הינין מתענגן, וילידן ופרקן בשלם. דהיינו, היהודיות, הן זריזות וחכמות. לפני שבאה המילדת, הן מתפללות, והקב"ה עונה להן. אמנם הוא מסביר זאת על הסיפא, אבל לענייננו אני לוקח זאת על הרישא. 'כי לא כנשים המצריות העבריות, למצריות, אין יראת שמים, הן לא מתפללות ולא כלום. אבל היהודיות, לפני שהן יולדות, הן כבר מתפללות. א"כ מה אתה שואל אותנו? למה לא הרגנו? התשובה היא, כי בעצם הן לא צריכים אותנו, כי עוד לפני שהספקנו להרוג, כבר הקב"ה עזר להן, והן ילדו בלעדינו.

כעת לגבי השאלה, מדוע אנו מחיות את הילדים? התשובה היא, לפי מה שהגמ' אומרת במסכת סוטה ודף יא ע"ב, שהן משולים לחיות השדה, כפי שכתוב לפני כן בגמרא, ונזקקות להן בין שפתים שנאמר (תהלים סח, יד) אם תשכבון בין שפתים וגו', וכו'. כיון שמגיע זמן מולדיהן, הולכות ויולדות בשדה תחת

'דיבר? כתיב הכא 'דיבר', וכתיב התם 'כדברה אל יוסף יום יום'. מה להלן דבר עבירה, אף כאן דבר עבירה. 'דיבר', כמו גזירה שוה, אחד לשני.

אבל למעשה, הדבר מדויק כאן בפסוק, שנאמר בלשון שלילה, 'זלא עשו'. עכשיו זה מובן, 'זלא עשו', הכוונה היא לדבר עבירה. דהיינו, מכניסים כאן בעצם, את הדבר הנוסף.

אולם כעת, תראו את פשט הפסוק. הרי בעצם, היו כאן שני דברים. פרעה אמר להן, להמית את הילדים. אולם הן 'לא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים'. א"כ ראשית, הן לא נתבעו לדבר עבירה, וממילא הן גם לא המיתו את הילדים. אולם בכדי שלא נטעה ונאמר, שזותחיינה את הילדים, זהו ההמשך שלרישא. כלומר, כי ע"י שהן לא הרגו, ממילא הן החיו. לכן באים חז"ל ואומרים, שהן החיו בפועל, ש"היו מספקות להם מים ומזון'.

לפי זה, מובן מקום האתנחא. אם לא היה אתנחא, הייתי חושב, שזהו דבר אחד. דהיינו הן 'לא עשו', כלומר לא הרגו את הילדים, ובכך הן 'זותחיינה'. אותנו הדבר בפסוק י"ח, 'מדוע עשיתן, ותחיינה את הילדים'. כביכול, זהו דבר והיפוכו. אבל אומרים חז"ל, לא, אל תבין כך. אלא, אלו שני דברים. ראשית, לא הרגו את הילדים. ולא רק זאת, אלא אדרבה, בגלל שפרעה גזר דבר כזה, הן עוד השתדלו ועשו לצד ההפוך, לספק להם מים ומזון (כדי שלא יחשדו בהן, כמבואר במפרשים), ובכך להחיות את הילדים. הדבר הוא גם ברישא, וגם בסיפא. אמנם ישנם כאלה שפירשו, למשל רבי משה אלשיך, כי 'מדוע עשיתן', היינו בקום עשה, החייתן אותן. אולם לכן באים לנו הטעמים, ואומרים לנו, לא כך. אלא 'זותחיינה' היינו, כפי שחז"ל אומרים, ש"היו מספקות להם מים ומזון'. ובכדי להפריד בין שני הדברים, באה אתנחא. וכן לגבי פסוק י"ט, ותאמרן המילדת אל-פרעה כי לא כנשים המצרית העברית כיי-

התפוח, שנאמר (שיר השירים ח, ה) תחת התפוח עוררתיך וגו'. והקב"ה שולח משמי מרום מי שמנקר ומשפר אותך, כחיה זו שמשפרת את הולד, שנאמר (יחזקאל טז, ד) ומולדותיך ביום הולדת אותך לא כרת שרך ובמים לא רחצת למשעי וגו'. ומלקט להן שני עיגולין, אחד של שמן ואחד של דבש, שנאמר (דברים לב, יג) ויניקהו דבש מסלע ושמן וגו'. זהו זה המלח לא המלחת, מה שקראנו בהפטרות שמות. וכיון שמכירין בהן מצרים, באין להרגן, ונעשה להם נס ונבלעין בקרקע, ומביאין שוורים וחורשין על גבן, שנאמר (תהלים קכט, ג) על גבי חרשו חורשים וגו'. אם כן, זהו מה שכתוב, 'כי חיות הנה, בטרם תבוא אליהן המילדת וילדו'. דהיינו, כמו חיות השדה, שיוולדות בשדה. וכפי שכתוב שם בגמ', שהיה בא מלאך, ומביא לכל אחד שני עיגולים, אחד של שמן ואחד של דבש. א"כ זאת הכוונה, 'מספקות להן מים ומזון'. דהיינו, ע"י המלאכים שנתנו להם. זאת התשובה שלהן, זאת לא אנחנו עשינו, אלא באו מלאכים מן השמים, כפי שראיתם במו עיניכם, שהדבר היה בשדה. יוצא א"כ, שפרעה קיבל תשובה מלאה, על שתי השאלות הללו. ממילא מובן, למה טעם אתנחא, נקבע פה, בכדי להפריד ולומר כי אלו הן שתי שאלות ושתי תשובות נפרדות.

מי שיתבונן בזה, הדבר ממש הפלא ופלא. אם היה לי זמן, הייתי מאריך על הנושא שדיברתי מקודם, בעניין מקום טעם האתנחא, אבל אני משאיר זאת לכם. כי מי שיתבונן בעצמו בדברים, יראה כי הם מאירים ממש.

השלמה בעניין שני שואים בסוף מלה, התייחסות למש"כ הי"פ"ה שליט"א בספר לעומת המחברת, ודברים בשבחו.

ברצוני לסיים בעניין שדיברנו בשיעור הקודם, הבאתי אז את מכתבו של ידידנו רבי איתי דהרי הי"ו, אולם לא הספקתי לענות על הכל, וברצוני לעמוד על שתי נקודות נוספות. בזמנו

קראתי את המכתב הראשון, אולם כעת אקרא את המכתב השני שלו.

הוא כותב כך, ראשית אציין, שמכתב זה הוא המשך והשלמה למכתבי הקודם. אקדים ואומר, שדבריו הנפלאים של מו"ר מדי מוצאי שבת, עושים אצלי רושם לכל השבוע, מהם אני שואב השפעה לכל ימות השבוע בכלל, מכוחו ומכח תורתו מתחדשים לנו כל פעם חידושים נפלאים, שאין הפה יכול לתאר, ועליו אני אומר 'נפלאים מעשיך ונפשי יודעת מאד'. יישר כוחו, וירבו כמותו בישראל.

והוא ממשיך וכותב, בעניין שני שואים, לאחר ששמעתי את השיעור כמה פעמים. הדבר בזכות כך, שהוא שמע את השיעור כמה פעמים, ממילא הוא כבר הגיע למסקנות. אם הוא היה שומע את השיעור פעם אחת, לא היה בזה 'פריה ורביה'. מי שאכן רוצה לדעת ולהעמיק בדברים, חייב לחזור על כך כמה וכמה פעמים. ברוך ה', שיש את השיעור גם בכתב, בחוברות "שערי יצחק", גם דבר זה מוסף.

עיינתי בשנית, ונראה לי שמה שמתחדד במיוחד, שדעת מהרי"ן וכו'. על הפרט הזה, כבר דיברתי בשיעור הקודם, רק כעת נעמוד על הנקודה החדשה, עליה לא הספקתי לענות. דהיינו, הוא דייק פה מלשון מהרי"ן, שכתב לגבי 'אמרת לי"י, שזהו "כאילו" אתה אומר 'אמרת-לה'. מהמלה "כאילו", הוא רצה לדייק, כי לא קוראים כך ממש, אלא זהו רק "כאילו". ולכאורה הוא צודק, כי כשאומרים לשון 'כאילו', פירושו שזה לא ממש כך.

למשל, חז"ל אומרים במכילתא, על הפסוק וְהָיָה לְאוֹת עַל יְדְכָהּ וּלְטוֹטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ בֵּין בְּחֶזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם וְשִׁמּוֹת י"ג, ט"ז, אומרים חז"ל, מכאן אמרו, כל המניח תפילין, כאילו קורא בתורה. זהו "כאילו". וכי מי שמניח תפילין, הוא כאילו לומד או קורא בתורה?

שערי יצחק – השיעור השבועי

קוראים את 'הנערה המאורשה'? אז הוא אומר, כאילו אתה קורא 'הם' לבד, ו'מאורשה' לבד. יכולים לטעות בדבריו, ואולי זהו מה שהטעה אותם. אבל מהרי"ץ אומר, "כאילו". הוא רצה להסביר, שהשוא נמשך בקריאה עם הה"א, אבל לא שאכן ישנה כאן הפסקה.

אותו הדבר, לגבי המלה 'לְמִנְצַח', הכתובה הרבה פעמים, כגון 'לְמִנְצַח עַל הַגִּיתִית'. אבל ישנו פסוק אחד, שאנו לא קוראים כך. זהו הפסוק בסוף ספר חבקוק, לְמִנְצַח בְּנִגְיֹנוֹתַי. דרך אגב, את הקריאה הזאת, שמעתי בילדותי מאבא מארי זצ"ל. וזאת, בלי חלק הדקדוק. אתם יודעים, בעבר לא ידעו שישנו 'חלק הדקדוק' על נביאים וכתובים, הדבר נדפס ונתפרסם רק בזמן האחרון, בעבר ידעו רק שישנו חה"ד על התורה ועל ההפטרה. וגם בלי חלק הדקדוק, כך היתה המסורת, 'למנצח בנגינותי', בלי געיא. זהו דבר היוצא מן הכלל, ויש לכך טעם. הדבר אינו לחנם. ומהרי"ץ שם אומר, כאילו אתה אומר 'למ' לבד. דהיינו, הוא רצה להדגים זאת, וכתב "כאילו שאתה אומר". למה הוא אומר "כאילו"? כי אכן זה לא כך. זה לא 'למנצח', אלא צריך לומר זאת ביחד, 'למנצח בנגינותי'. צריך לשים לב לפסוק הזה, בתיקון ליל שבועות, כי קוראים אותו אז בנביא. גם מי שאינו קורא זאת ב'שילוש', פוגש פסוק זה שם בתיקון. וכן לגבי 'הנערה המאורשה', "כאילו" אתה אומר 'המ' לבד, אבל בעצם זהו רק כאילו.

אותו הדבר, רוצה ר' איתי יצ"ו להגיד, גם בנ"ד. דהיינו, רצה מהרי"ץ להסביר, איך אומרים 'תלה'? כי הרי בעצם, לא נכון לחלק ביניהם, שהרי הדבר מחובר עם המלה 'אמרת'. לכן צ"ל, 'אמרת לי'. וכשמהרי"ץ אומר "כאילו", כוונתו להסביר חלק מהדוגמא. זהו "כאילו".

אבל לאמיתו של דבר, זה נשאר אליבא דמהרי"ץ שוא נע ממש. חייבים להבין כך. לא רק בגלל שממשיכי דרך זאת אומרים כך, אלא

אלא שזה רק "כאילו", דהיינו יש לו שכר, יש לו מדרגה. א"כ כשאתה אומר 'כאילו', זה לא חייב להיות ממש כך. [וע"ע בפירוש אבות הראש על אבות דר' נתן דף י"ט סוף ע"א, לגבי המאמר כל המניח ארץ ישראל ויוצא לחו"ל כאילו עע"ז, אם הוא השואה גמורה, ולא כבכל דוכתא דלא הוי השואה גמורה].

לכן רצה ידידנו רבי איתי הי"ו לומר, כי מה שמהרי"ץ מתכוין במלה 'כאילו', שזה לא ממש כך, כפי שהם הבינו, או כפי אלה האומרים שהם עושים לפי שיטתו, שקוראים 'וישדתמן', 'וטבלתפתך'. אלא, שזהו משהו באמצע.

דיוק זה, הוא אכן דיוק טוב. מהרי"ץ זיע"א כותב בלשון כזאת בכמה וכמה מקומות, וחושבני כי כך הוא הפירוש האמיתי. למשל, כאשר מהרי"ץ רוצה להסביר, איך קוראים בפרשת כי תצא, את המלה הַנְּעִרָה הַמְּאֹרְשָׁה [ודברים כ"ב, כ"ה], הרי לפי הדפוסים, יש להם געיא, והם קוראים 'הנערה המאורשה'. וכן בפסוק, עֹרֹת הָאֵילִם הַמְּאֹדָּמִים [שמות ט"ל, ל"ד], יש להם געיא באות ה"א של המלה המאדמים, וממילא אחרי זה צריך להיות שוא נע. ואם בא אחרי כן קמץ, זהו מ'. ואם חולם, זהו מ'. אבל אנחנו, קוראים זאת בלי געיא. 'הנערה המאורשה'. 'האילים המאדמים'. ישנם כאלה, שעשו מדעתם פשרה, הם אומרים הַמְּאֹרְשָׁה. מצד אחד, עם געיא. ומצד שני, עם שוא נח באות מי"ם. וכן בפסוק 'המילדות', או בפסוק פִּי יַפְגֵּשׁ עֵשׂוֹ אֶחָי [בראשית ל"ב, י"ח], הם לא ידעו כיצד לעשות, לכן הם עשו זאת בשוא נח. וכן בפסוק הִלְהַרְגֵנִי אֲתָה אֲמַר [שמות ב', י"ד]. אבל, זאת סתירה מיניה וביה. כי אם ישנה געיא, אזי צריך היה להיות הִלְהַרְגֵנִי, בשוא נע. וכן בתיבת הַמְּדַבְּרִים [שמות ו', כ"ז]. אין משהו באמצע. בכל אופן לפי שיטת מהרי"ץ. [כי אליבא דספר דקדוקי הטעמים לבן אשר וזולתו, יש מקום לכך במלים מסוימות, אך אכמ"ל]. א"כ, מהרי"ץ רצה להסביר, איך

בגלל שמהרי"ץ הביא את ספר ערוגת הבושם, ושם הדבר כתוב במפורש. אם מהרי"ץ לא היה מסכים עם ערוגת הבושם בפרט זה, שזהו ממש שוא נע גמור, אזי הוא היה צריך לכתוב זאת במפורש. אבל מהרי"ץ אומר, 'בערוגת הבושם האריך על זה'. משמע, כי הוא מסכים עם כל מה שהוא אמר. אחרת, הוא היה חייב להעיר על כך.

נקודה נוספת, שרציתי לומר לכם, היא לגבי מה שכתב הי"פ"ה בחיבורו 'לעומת המחברת' על מחברת התיגאן. כידוע, ישנה 'מחברת התיגאן' הגדולה, וישנה 'המחברת הקטנה', הנקראת 'מחברת הערבית', שתירגמה הרב יואב פנחס הלוי ללשון הקודש. הוא עשה דבר חשוב מאד. וממילא, הוא תירגם גם את שמה. הרי 'תיגאן', היינו 'כתרים'. לכן הוא קרא לה, 'מחברת כתרי התורה'.

אתם צריכים לדעת. ידידנו הרב יואב פנחס הלוי, זכה להעביר את מסורת מהרי"ץ, בצורה הנכונה. אני זוכר אותו עוד כשהיה בחור, הוא קיבל את היסודות גם ממני, וגם מהרב שמעון צאלח זצ"ל, שהוא מצאצאי מהרי"ץ, והיתה לו את המסורת הברורה, בספרים ובידיעות בעל פה. בזמנו עודדתי מאד את הי"פ"ה, שיתרגם את ה'מחברת כתרי התורה', בתוספת ביאורים והערות. וממילא הרבה דברים שהוא כתב, אלו בעצם דברים אשר שמע אותם או את חלקם ממני, וכתב אותם. וכמובן, במשך הזמן, הוא גם הוסיף פירות ופירי פירות, הוסיף דברים גם מעצמו. אבל את היסודות, הוא קיבל מהמקורות הנכונים. ולכן ב"ה, הוא זכה להעמיד את התורה על דיוקה, להוציא את תאג' תורה קדומה'. אני ממש מאושר שספר זה יצא לאור, כיון שבכך הוא חסך לי הרבה עבודה. אם הוא לא היה עושה זאת, הייתי חייב אני לעשות זאת. אמנם אין לי זמן, אבל לא היתה לי ברירה, הייתי חייב להקדיש זמן לכך. אבל ב"ה, הוא לקח על עצמו את העבודה, ואני שמח שהוא שקד על נושא זה, והשקיע רבות

בכך, אפילו בכמה מהדורות. חשוב מאד, לחזק את ידיו בנושא זה. כיון שלצערינו, בציבור שלנו, אין רבים המחפשים את האמת, או אין להם את הכלים לכך, ולכן יוצאים כל מיני שגיאות ועניינים אחרים.

בקיצור, הוא קלט את השיטה של מהרי"ץ בצורה הנכונה [וברוב ככל הדברים אני מסכים עמו]. ושאינ להתפעל ממה שהאנשים אומרים, אלה שאינם יודעים בדיוק, אלא עלינו לברר את האמת, ולבססה בצורה הנכונה.

אולם בנ"ד, בעניין שני שואים בסוף מלה, יש לעמוד. הוא כותב כך בספרו לעומת המחברת ודף כ"ב. הרי אמרנו, כי במחברת התיגאן, כתובה השיטה כפי שמקובל אצלנו לומר, ולא כפי שכתב מהרי"ץ זיע"א. במחברת התיגאן בלשון הקודש, הדבר כתוב במפורש. והי"פ"ה דייק זאת לנכון, גם מהמחברת הערבית. אבל בעצם, כבר לפניו דייקו זאת. את המחברת הערבית, חיבר כנראה אחד מחכמי תימן, הוא לקח את הכללים של המחברת הגדולה, אבל לא דוקא משם, הוא עשה אותה כתמצית של המחברת הגדולה, והוסיף עוד כמה דברים, או שהיו לו מקורות אחרים, והיא הנקראת גם בשם 'מחברת צנעאני'. בספרי תיגאן כת"י, עשו את חומש 'בראשית' ו'שמות' בכרך אחד, ואת 'ויקרא' ו'במדבר' ו'דברים' בכרך שני. והם שמו את 'המחברת הגדולה' בהתחלת ספר בראשית, ואת 'מחברת צנעאני', דהיינו 'המחברת הערבית', בהתחלת ספר ויקרא. בד"כ זה כך. בכל אופן, גם שם מדוייק כן.

כתוב שם, לא יתכן שני שואים נחים כאחד. אלא אם נמצאו באמצע התיבה שני שואים, יהא הראשון נח והשני נע. כגון וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלְחוּ ודומיהן. דהיינו, אם ישנם שני שואים, אומרים וַיִּשְׁמְעוּ. האות שי"ן, בשוא. ומי"ם פתוחה, בשוא. וכן וַיִּשְׁלְחוּ. השי"ן, בשוא. והלמ"ד, בשוא. א"כ, הראשון הוא נח, והשני נע. אבל אומר בעל המחברת, כי זהו דוקא,

שערי יצחק – השיעור השבועי

הבאתי בשיעור שעבר, את הערת הרב איתמר כהן, שגם הוא אומר בלשון 'משמע'.

נראה לי, כי לא ירדו לסוף דעתו של מהר"י בשירי. דעת מהר"י בשירי, הפוכה מדעת מהרי"ץ. הרי מהרי"ץ הביא אותו, וכתב 'זו שיטת רבי אברהם אבן עזרא'. מהרי"ץ דייק בכך, והוא צודק, כי שיטת מהר"י בשירי היא כשיטת האבן עזרא, החולק על רבי יהודה חיוג. היה קשה להם להבין, את מה שמהר"י בשירי התכוון, כי לשונו עמוק. אבל זאת הסיבה, שהסברתי פעמיים למה הוא מתכוון. כי אדרבה, מהרי"ץ רוצה להביא ראיה מדבריו, כנגד השיטה הזאת.

ממילא, א"א לכתוב כי 'כדבריו כתב גם מהר"י בשירי', אדרבה, שיטת מהר"י בשירי היא בדיוק ההיפך. מהר"י בשירי, זהו הצד השני, זו שיטת האבן עזרא וסיעתו, החולקים וסוברים כי תמיד השוא הוא נח, כפי השיטה שלנו. וזהו גם מה שחזק אותנו, כי גם מהרי"ץ לא קבע בזה 'מסמרות', לאחר שראה את דברי מהר"י בשירי.

הערה נוספת, היפ"ה אומר, כי 'מה"ר חיים קורח, לא חילק כמו הרד"ק'. דהיינו, שהוא סובר, כי גם כאשר ישנם שני שואים, כמו 'יפת אלד'ים', גם אז השוא הוא נע. ואילו הרד"ק אומר, כי במקום הזה, השוא הוא נח, כיון שלא יכול להיות שני שואים נעים. הרד"ק הרי עשה פשרה, היכן שישנן קושיות, הוא הלך בשיטה שזהו שוא נע. ואיפה שלא, הוא עשה זאת שוא נח. הוא הלך בדרך אמצעית.

ולגבי מש"כ, ובדברי מהרי"ץ לא מצאתי גילוי לזה. לפי מה שאמרנו, אכן יש לנו גילוי במהרי"ץ לזה. כיון מהרי"ץ הביא את ערוגת הבושם, וסמך את ידו על ערוגת הבושם, הוא הרי הביא אותו גם בספר תהלים, וגם במגילת רות. בספר תהלים, זה במהדורא קמא, שם הוא כתב 'כבר האריך ערוגת הבושם'. ובמגילת

א"ם נמצאו באמצע התיבה'. לכאורה, למה הוא אומר 'אם נמצאו באמצע תיבה'? התשובה היא, כי אם זה בסוף התיבה, שניהם נחים.

כותב היפ"ה כך, דקדק לומר באמצע התיבה, לפי שסובר שבסוף תיבה יתכן שני שואים נחים, כמו 'וישת מן היין', 'ויבך עליו'. וזו סברת בעל ספר אלמכ"צ, ורבי אברהם אבן עזרא, ועוד מדקדקים. אבל מהרי"ץ בחלק הדקדוק כתב, להניע השוא השני אף בסוף התיבה, ולחברה לתיבה השניה. שכך כתב על פסוק 'וטבלת פתך', הפ"א דגש ושוא שבת"ו דוטבלת נע, כאילו קורא וטבלת-תפתך וכו' עכ"ל. וכ"כ רבי יהודה חיוג בריש ספר אותיות הנח, אלא שהוסיף לומר, והוא שלא תהא התיבה הראשונה בטעם מפסיק. דהיינו, כל זה הוא דוקא, אם המלה מתחברת למלה אחרת. אבל כגון בפסוק, 'וישא עשיו קולו ויבך', פה זהו מפסיק. נגמר הפסוק. או למשל בפרשה שלנו, 'וישק את הצאן', כאן אין מה לעשות, אי אפשר לומר 'וישקאת', כי ישנו הפסק טעם טפחא. ממילא, אם ישנו טעם המפסיק, או מפסיק גמור, או ירזים או יפריק, חייב להיות השוא נח. דהיינו, גם מהרי"ץ וסיעתו, כאן הם מודים. היפ"ה הוסיף פרט זה, בשם רבי יהודה חיוג, שהיה אחד המדקדקים הראשונים. הוא נקרא, 'רבי יהודה המדקדק'.

מוסיף היפ"ה וכותב, וכדבריו ראיתי גם למהר"י בשירי על פסוק 'וישב ממנו שבי', עיין בחלק הדקדוק שם. וכן כתב הרד"ק במכלול שער השוא, אלא שהוסיף לומר שגם התיבה השניה לא תהא פותחת בשוא או בחטף, כמו 'יפת אלד'ים'. וראיתי למהר"ח קורח בהערותיו, שלא חילק בתיבה זו כהרד"ק. ובדברי מהרי"ץ לא מצאתי גילוי לזה.

בהוספה הזאת, ישנם שני דברים, שצריך להעיר עליהם. לפי דבריו, גם מהר"י בשירי, הולך כשיטת רבי יהודה חיוג. אבל אדרבה, מהר"י בשירי, סובר ההיפך מרבי יהודה חיוג.

רות הוא כתב, 'עיינ ערוגת הבושם'. משמע, כי הוא סמך על ספר ערוגת הבושם, והוא בודאי סובר שהשוא הוא נע. אם כן, יש לנו גילוי בדעת מהרי"ץ, בפרט הזה.

רק הוספנו ואמרנו, כי להלכה למעשה, מכח כל ההוכחות שאנו אומרים, הדבר אינו מחייב, בתורת שזאת היא 'שיטת מהרי"ץ', דהיינו שמהרי"ץ סובר כי כך צריכים לנהוג. ולכן אנחנו סוברים, כי תמיד השוא הוא נת, כפי שהעולם רגיל לקרוא, וזהו העיקר למעשה גם לדין תלמידיו של מהרי"ץ זיע"א.

ברצוני רק להוסיף לחזור ולומר, כי חשוב מאד להשמיט את ההערה הזאת, כמו שהסברתי בשיעורים הקודמים. בעזרת ה', ידידנו הרב יואב פנחס הלוי יוציא לאור שוב מחדש את החומשים, אולי עם רש"י המנוקד, חשוב מאד לעודד אותו בכך, ולחזק את ידיו. הוא עשה דבר, שהוא ממש 'ברכה לעדה'. ב"ה שישנם אנשים כאלה, השוקדים על התורה, להביא דברים מדוייקים, מה שרוב ככל העולם אינם יודעים בדקדוקים הקטנים הללו. לחפש את הספרים הישנים והעתיקים, בני מאות שנים, להביא אותם, ולפרשם בצורה הנכונה. ב"ה שהוא זכה לכך, תחזקנה ידיו. ובעזרת ה', האמת תצא לאור. לפי מה שהבנתי, הוא כבר קיבל את דברי אלו, והוא ישמיט את ההערה הזאת במהדורא הבאה. [וכעת שמחתי לשמוע זאת ממנו בעצמו].

הערה מהקהל: זה מתאים לתלמידי מהרי"ץ. תשובת מרן שליט"א: אכן, וירבו כמותו בישראל אנשי אמת לאמיתה של תורה.

ה' ברוך הוא יזכנו, שאכן הדברים יתקבלו, כי 'דברי אמת ניכרים'. והמקום ברוך הוא יסייענו על מעשי רצונו, אכי"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה.
פרטים בטלפון: 050-4140741

הודעה משמחת!

"שידור חי"

של השיעור השבועי

מפי מרן הגאון

רבי יצחק רצאבי שליט"א

פוסק עדת תימן

בכל מוצש"ק

בישיבת חובות הלבבות

רח' יואל 18 ירושלים.

תחילת השידור בשעה 20:00.

פרטים בטל' 054-8476760.

ברוכים הבאים בשם ה'!

"אוצר ספרי תימן" י.ם.